

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1885. Andra Kammaren. N:o 30.

Lördagen den 21 Mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

§ 2.

Föredrogs Stats-Utskottets Memorial N:o 25 i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti tvenne frågor rörande regleringen af utgifterna under riksstatens femte hufvudtitel.

Punkten 1.

Uti punkten 2:o af sitt utlåtande N:o 11 a hade Utskottet, i enlighet med Kongl. Maj:ts framställning, hemställt, att, på det Kongl. Maj:t måtte komma i tillfälle att i den ordning, som kunde finnas lämplig, öka antalet officerare vid flottan med en flaggman, två kommandör-kaptener af första grad, två kommandörkaptener af andra grad, nitton kaptener och elfva löjtnanter, de under anslaget till aflöning för flottans corpser och stater för permanenta reservstaten anvisade 114,000 kronor måtte, i den mån dessa medel blefve tillgängliga, få användas till aflöning åt nämnda antal officerare, samt att detta medgifvande äfven måtte få afse innevarande år.

Denna hemställan hade blifvit af Första Kammaren bifallen, men af Andra Kammaren afslagen.

Utskottet anmälde i förevarande punkt, att då denna fråga vore af beskaffenhet, att någon sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut icke syntes möjlig, samt densamma ej heller torde kunna afgöras genom gemensam omröstning, frågan följaktligen enligt Utskottets åsigt förfallit.

Rörande detta ärende anförde:

Herr Danielson: Såsom herrarne finna, står denna Utskottets anmälan i full öfverensstämmelse med det beslut, som Kammaren 1878 fattade i enahanda fråga och innebär således icke någon ny uppfattning, utan helt enkelt en tillämpning af ett en gång af Kammaren fattadt beslut. Jag anhåller därför, att Kammaren måtte besluta att med godkännande af den af Utskottet uttalade åsigt lägga betänkanDET till handlingarne.

*Angående
anmälan att,
på grund af
Kamrarnes
olika beslut,
väckt fråga om
officerscorprens
vid flottan till-
ökning för-
fallit.*

Angående
anmälan att,
på grund af
Kamvarnes
olika beslut,
väckt fråga om
officerscorpsets
vid flottan till-
ökning för-
fallit.
(Forts.)

Herr Rydin: Frågan om huruvida denna sak kan blifva föremål för gemensam votering eller icke, är af tvistig beskaffenhet. Den kan betraktas ur två synpunkter: då det icke är fråga om ett bestämdt anslag, får icke gemensam votering förekomma; men då regeringen framlagt förslag om användande af ett redan befintligt anslag, skulle detta förslag kunna blifva föremål för gemensam votering. Jag har vid ett föregående tillfälle framhållit, att jag är af den åsigten, att, då en proposition kommit från regeringen, bör man vara nogga i fråga om dess afgörande genom gemensam votering; är det deremot fråga om en enskild motion, har frågan icke samma betydelse. Enär jag emellertid, lika med Herr Danielson, vill minnas, att Kammaren vid ett föregående tillfälle — jag tror det var år 1878 — afslog en gemensam votering i en fråga af likartad beskaffenhet med denna, der-vid jag förfäktade den åsigten, att gemensam votering borde ega rum, så och då nu denna fråga icke kan hänföras till sådana, hvarpå Herr Talmannen kan vägra proposition, vill jag icke göra något bestämdt yrkande. Men jag hemställer om det icke är skäl i att Kammaren bestämdt beslutar, att denna fråga icke kan blifva föremål för gemensam votering. Jag tror att det att lägga denna sak till handlingarna icke har den betydelse som att man bestämdt beslöte, att den *icke* skall blifva föremål för gemensam votering.

Derför får jag för min del anhålla, att Herr Talmannen ville framställa proposition på att gemensam votering i afseende på densamma icke må ega rum

Herr Carl Ifvarsson: Jag anser att man skulle kunna undvika all tvist om betydelsen af att lägga denna proposition till handlingarna genom att förena sig med Herr Danielson, och jag vill därför anhålla att få instämma med honom.

Herr Hedin: Jag vill blott i yttersta korthet uttala min åsigt, som är, att denna fråga är af beskaffenhet att böra afgöras genom gemensam votering. Kammaren beslutar icke om ett anslag i och för sig. Ett anslag går alltid ut för ett visst ändamål, att under vissa vilkor af Kongl. Maj:t disponeras. När nu en förändring begäres i användningen och dispositionen, blir detta också en anslagsfråga. Jag tror för min del att Kammaren öfverträder sin grundlagsenliga rätt genom att afböja gemensam votering. Jag kan så mycket hellre uttala detta, som jag i fråga om sjelfva saken varit af majoritetens mening.

Herrar *Wieselgren, J. H. G. Fredholm* och *von der Lancken* instämde med Herr Hedin.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag förra gången hade ordet, ansåg jag mig icke behöfva ingå i behandling af frågans beskaffenhet, men då nu ett yrkande i motsatt riktning gjorts, så ber jag få yttra mig jemväl derutinnan.

Frågan är icke af den beskaffenhet att den rör statsregleringen och man kan ej heller säga att den rör ökade statsutgifter. Frågan gäller egentligen om ett befintligt anslag får användas till ett annat

ändamål och ingenting annat. Huru vida i en sådan fråga gemensam omröstning bör ega rum, det kan man nog tvista om, men då frågan hvarken bestämdt kan hänföras till statsreglerings- eller anslagsfrågor, så tror jag att det är bäst att den får förfalla. Vid ett föregående tillfälle uppsatte Stats-Utskottet förslag till voteringsproposition i ett likartadt ämne, oaktadt man ansåg frågan vara tvistig, men man antog att, när frågan kom till Kamrarne, berodde det på om Kamrarne ville antaga den eller ej. Då godkände Första Kammaren Utskottets förslag, men Andra Kammaren afslog voteringspropositionen, och frågan förföll. Jag tror för min del att man lika väl nu kan låta frågan förfalla som att uppsätta voteringsproposition och afslå densamma. Under sådana förhållanden och för att icke åstadkomma tvist efteråt och ytterligare behöfva tvista om frågan, anser jag att Herr Danielsons förslag har skäl för sig och yrkar fortfarande bifall till densamma.

*Angående
anmälan att,
på grund af
Kamrarnes
olika beslut,
officerscorpsets
vid flottan till-
ökning för-
fallit.
(Forts.)*

Herr Wieselgren: Då jag blifvit uppmärksamgjord på de sista orden i Herr Hedins nyss hafda yttrande, ber jag få upplysa, att mitt instämmande endast rörde sjelfva den sak, som nu föreligger till behandling.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt Kammaren att, med gillande af den åsigt, som af Utskottet i denna punkt uttalats, lägga densamma till handlingarne.

Den i 2:a punkten föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 3.

Efter föredragning vidare af Bevillnings-Utskottets Memorial N:o 4, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 4:de och 9:de punkterna af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 3, angående vissa delar af tullbevillningen, blefvo de af Utskottet i detta memorial föreslagna voteringspropositioner af Kammaren godkända.

§ 4.

Till afgörande förelåg Konstitutions-Utskottets Utlåtande N:o 5, i anledning af väckta motioner om ändring af 87 § 2 mom. Regeringsformen.

Uti ifrågavarande hänseende hade i afgifna motioner, N:is 24 och 50, blifvit föreslaget:

af Herr *P. Persson* i Isie: »att Riksdagen för sin del måtte besluta, att allmänna kyrkomötets vetorätt blifver upphäfd»; och

af Herr *A. Magnusson*: »det Riksdagen för sin del måtte besluta, »att uti 87 § 2 mom. Regeringsformen ordet 'samtycke' utbytes mot ordet 'utlåtande'».

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, hvaremot af Herrar Friherre *Nordenskiöld*, *Farup*, *Sam. Johnsson*, *L. Jönsson*, *Norén*, *N. Olsson*, *A. Peterson*,

*Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.*

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Ljungman och *P. A. Siljeström* i afgifven reservation yrkats bifall till *Herr Magnussons* förslag.

Sedan Utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Friherre Nordenskiöld: Då Kammaren med otålighet torde afvakta början af dagens hufvudbatalj, skall jag icke upptaga Kammarens tid med något längre uttalande, utan ber endast att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Magnusson: Då jag är motionär i denna fråga, ber jag att få säga ett par ord, ehuru det kan synas vara onödigt, då frågan redan fallit genom Första Kammarens afslag. Jag tror dock att den välvilja, som Andra Kammaren städse visat vid föregående tillfällen, då dylika frågor förevarit, äfven nu skall göra sig gällande och anhåller därför, i öfverensstämmelse med de motiv, som i motionen uttalats, och på grund af de vackra omdömen, som reservanterna afgifvit, att Kammaren måtte afslå Utskottets hemställan och bifalla reservanternas förslag. Jag tror att det vore till statskyrkans bästa, om frågan finge den utgång jag föreslagit.

Herr Rydin: Jag vill blott åberopa de skäl, som jag vid föregående tillfällen i denna fråga anført mot reservanternas förslag.

Det kan visserligen hafva skäl för sig att åtskilliga af de frågor, som utgöra föremål för kyrkomötets vetorätt, icke äro af den beskaffenhet att kyrkomötet bör hafva en sådan rätt. I afseende å kyrkolagsfrågor och hvad som rör kyrkans organisation, förhållandet medlemmarne emellan, gudstjenstens anordning m. m., är det klart att den lutherska kyrkan, såsom hvarje annat religiöst samfund, bör ega rättighet att sjelf bestämma, dock inom de gränser, som af den allmänna lagstiftningen uppdragits. Att nu betaga kyrkomötet denna rättighet att sjelf bestämma öfver sin inre organisation och sina inre förhållanden, det vore att bringa den lutherska kyrkan i en ställning, som blefve sämre än för hvilket annat religiöst samfund som helst, ty det eger rätt att, sedan det af staten blifvit auktoriseradt, inom lagliga gränser ordna sina egna angelägenheter. Denna kyrkomötets vetorätt kunde visserligen vara inskränktare än den nu är, men att helt och hållet borttaga den vore detsamma som att taga bort hela kyrkomötet.

Jag yrkar bifall till Konstitutions-Utskottets förslag.

Herr Waldenström: *Herr Talman*! Många af Kammarens ledamöter torde säkerligen tro, att jag med mitt uppträdande nu äsyftat att instämma i motionärernas och reservanternas yrkande om borttagande af kyrkomötets vetorätt. En tidning här i staden tog till och med redan i början af Januari månad så alldeles för gifvet, att jag vid riksdagen skulle försöka få detta veto afskaffadt, att den ock visste berätta, att jag ämnade sjelf väcka motion derom. Jag får emellertid från början förklara, att jag icke kan ansluta mig till motionärernas eller reservanternas förslag utan måste instämma i Utskottets uttalande. Om, såsom motionärerna hafva sagt, hvilket äfven tyckes vara

reservanternas mening, kyrkomötet vore detsamma som presteståndet, så skulle jag vara fullkomligt öfverens med det resultat, hvartill motionärerna kommit. Ty presteståndet borde i den nya formen icke få större makt än det hade i den gamla. Men nu är kyrkomötet *icke* detsamma som presteståndet. Kyrkomötet är en kyrkans representation, sammansatt af både prester och lekmän. Om man nu ville säga, att kyrkomötets närvarande sammansättning icke är riktig, att det är för få lekmän och för många prester i det samma o. s. v., så kunde ju en sådan anmärkning vara ganska berättigad. Men detta skulle icke utgöra tillräcklig grund för annat än en ändring i dessa missförhållanden. Allra minst kunde det vara någon giltig orsak till att upphäfva kyrkomötets vetorätt.

Sjelfva hufvudfrågan synes mig vara den, om svenska kyrkan såsom statskyrka betraktad egentligen är berättigad att hafva en representation. Jag tror att, hvilken kyrklig ståndpunkt man än må intaga (och jag sjelf intager, såsom bekant torde vara för en del af herrarne, icke någon så synnerligen statskyrklig ståndpunkt), så måste man medgifva, att den svenska kyrkan är lika berättigad som hvarje annat kyrkosamfund att hafva en representation. Men är hon berättigad att hafva en sådan, så måste denna representation ovilkorligen tillerkännas rättighet att värja kyrkan emot möjligen utifrån kommande omstörtningförsök. Man kan visserligen häremot invända, att sådana omstörtningförsök icke för närvarande hota kyrkan. Man har ock sagt, att kyrkan i sin högste styresman, Konungen, har ett tillfredsställande värn mot sådana omstörtningförsök. Men, hvad som ännu icke inträffat, det kan komma att inträffa. Den dag kan ock komma, då *Konungen* tycker, att kyrkomötet blir äfven honom en »black om foten», som han vill göra sig af med — för att nu begagna ett uttryck af en af reservanterna. När kyrkomötet genom Regeringsformens § 87 tillförsäkrades vetorätt i kyrkolagsfrågor, framställdes i presteståndet det yrkande, att efter 87 § Regeringsformen måtte införas en 88 § af den lydelse, att 87 §, såvidt den rörde kyrkomötet, icke skulle kunna upphävas utan kyrkomötets medgifvande. Den dåvarande chefen för Ecklesiastikdepartementet talade deremot och förklarade, att en sådan paragraf icke vore behöflig, att kyrkan kunde vara trygg med hänsyn till sin tillvaro äfven en sådan paragraf förutan o. s. v. Jag säger, att det vore beklagligt, om den kyrkliga representationen efter icke längre tids förlopp skulle finna sig sviken i sin tillit till det, som då så högtidligen försäkrades. En af reservanterna säger, att hvad som yttrades i motiveringen till Kongl. Maj:ts till 1862—1863 års riksdag aflåtna proposition egentligen icke var annat än »en omskrifning af en sanning, som det då ej ansågs rätt konvenabelt att säga rent ut: nemligen att man härigenom skulle underlätta riksdagspresteståndets frivilliga återtag från den politiska skådeplatsen, dess bifall till representationsförändringen, dess samtycke till undanrödjande af den »redan vittrade grund», som hotade att »sönderfalla», och som icke längre kunde »till fäderneslandets båtнад» bibehållas. — Om det vore sant, hvad reservanten i dessa ord framställer, så skulle den Kongl. propositionen till nämnda Riksdag hafva varit affattad i direkt afsigt att bedraga presteståndet. Jag har en allt för hög tanke om den dåvarande ecklesiastik-

*Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

ministern för att jag ett enda ögonblick skulle tillåta mig tänka något sådant.

Klagomål mot kyrkomötet hafva redan länge framstälts. De hafva varit många. De hafva varit delvis berättigade men, enligt mitt förmenande, äfven delvis oberättigade. Man har sagt, att kyrkomötet visat ett ständigt motstånd mot reformer, som begge statsmakterna velat göra på det kyrkliga området. I motsats dertill upplyser Utskottet, att allenast två särskilda, af Konung och Riksdag gemensamt fattade beslut blifvit underställda kyrkomötets pröfning, och att dessa begge blifvit af mötet gillade. Öfver åtta af Riksdagen fattade beslut har Kongl. Maj:t infordrat kyrkomötets beslut; sex af dessa har mötet godkänt och allenast i fråga om två har kyrkomötet omfattat åsigt, i mer eller mindre mån afvikande från Riksdagens. Detta är sålunda en bestämd faktisk vederläggning af de nu nämnda klagomålen.

Man har vidare sagt, att kyrkomötet visat en stor brist på initiativ. Detta är i visst afseende berättigadt. Man bör dock icke öfverdrifva det. Jag vill påpeka, att redan 1868 års kyrkomöte beslöt att hos Kongl. Maj:t begära, att rättigheten att deltaga i biskopsval måtte utsträckas äfven till lekmän. Redan 1868 års kyrkomöte förordade ock hos Kongl. Maj:t en förändring af edsformuläret till en lydelse ungefär så beskaffad som den, som i år genom Kongl. Maj:ts proposition förelagts Riksdagen men blifvit af Första Kammaren afslagen. Om jag icke bedrager mig, var det 1883 års kyrkomöte, som ingick till Kongl. Maj:t med skrifvelse om upphäfvande af det nuvarande konventikelpakatet, om hvars upphäfvande man under årens lopp hertfaldiga gånger förgäfves i denna Kammare motionerat.

Man har vidare sagt, att kyrkomötet afslagit enskilda motioner, som i reformvänligt syfte väckts af kyrkomötets egna ledamöter. Ja, det kan vara sant. Men jag vill dervid hänvisa till Riksdagens egen praxis i detta afseende; och jag ber Riksdagens medlemmar hopräkna antalet af de motioner, som årligen *aflyfvas*, samt jemföra det med antalet af dem, af hvilka man gör något praktiskt resultat.

Man har vidare sagt, att då kyrkomötet endast sammanträder hvart femte år, så vållar det allt för stor tröghet i det kyrkliga reformarbetet, att inga förändringar kunna genomföras till kyrkomötets samtycke. Om detta verkligen är förhållandet, så kan det hjälpas derigenom, att kyrkomötet får sammanträda oftare. Men icke kan det utgöra något skäl för att beröfva kyrkomötet dess vetorätt.

En motionär har sagt, att kyrkomötet genom att motsätta sig reformer skulle förorsaka separatism. Jag tror, att jag har något litet reda på separatismen inom vårt land. Men jag vet icke, att ännu någon separerat i anledning deraf, att kyrkomötet haft vetorätt eller begagnat denna sin vetorätt. Jag har ock svårt för att tro, att motionären väckt motionen af omsorg om svenska kyrkans integritet.

Man har vidare sagt, att kyrkomötets maktområde betydligt utvidgats utöfver de gränser, inom hvilka det gamla presteståndets makt varit inskränkt. Nå ja, om en representation af *kyrkan* får en större makt i kyrkliga frågor än en representation af *presteståndet*, så kan jag deruti icke se något onaturligt. Emellertid är detta icke det verkliga förhållandet. Sant är, att på det rent kyrkliga området kyrko-

mötet har större makt än det gamla presteståndet hade, men deremot har kyrkomötet intet inflytande på andra allmänna frågor, i hvilkas afgörande presteståndet förut egde att deltaga. För att belysa betydelsen häraf vill jag särskildt påpeka den viktiga omständigheten, att icke en enda grundlagsändring förut kunde ske utan presteståndets medgifvande, äfven om alla tre de öfriga stånden voro öfverens derom. Jag vågar därför till och med påstå, att kyrkomötets makt för närvarande är vida mindre än det gamla presteståndets makt var.

Till slut vill jag fråga: Hvad har egentligen svenska folket *ännu gjort* för att få ett dugligt kyrkomöte? Hur går det till vid val af elektorer för kyrkomötet? Vid sista elektorsvalet i Gefle år 1883 var jag sjelf närvarande, och då hade af stadens 19,000 invånare kommit tillsammans summa sju personer, ordföranden och ett par tidningsreferenter deruti inberäknade. Om svenska folket icke bryr sig om att *göra något* af kyrkomötet, så har det ingen anledning att förundra sig öfver, att *ingenting heller blir gjordt*. Må svenska folket sjelf först i handling visa sitt intresse för kyrkomötet; må det visa, att det vill göra allt för att få något dugligt deraf. Krossas då sedan alla dess bemödanden mot kyrkomötets »vis inertia» (för att åter begagna ett ord af en af reservanterna), då kan det vara tid att ifrågasätta upphäfvandet af kyrkomötets vetorätt.

Herr Talman! Jag vill med det nu anförda icke hafva sagt, att icke kyrkomötet behöfver undergå hvarjehanda reformer, likasom jag också tror, att en gallring behöfver ske af kyrkolagen, så att derifrån utgår allt sådant, som icke har verklig kyrkolags natur, allt sådant som icke egentligen är lag för svenska kyrkan utan i stället stadganden för Sveriges rikets kyrkliga förhållanden. Jag vill icke heller säga, att icke äfven jag anser, det kyrkomötesmedlemmarnes antal bör ökas, att biskoparnes sjelfskrifvenhet — åtminstone att deltaga i kyrkomötets beslut — bör upphöra. Men så länge det finnes en möjlighet för oss att ändra dessa förhållanden, så bör man låta kyrkomötet behålla sin vetorätt. Den dag kan komma, om hvilken vi må hända för närvarande icke hafva någon aning, den dag kan komma, då kyrkomötets vetorätt kan blifva en dam mot förhållanden, som vi nu hafva svårt att göra oss en föreställning om.

Herr Talman! på dessa nu framställda grunder äfvensom på de grunder, Utskottet anført, anhåller jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Herrar *Wretlind, Thermanius, J. Siljeström, Fredenberg, Pettersson* i Hamra, *Unger, Andersson* i Lysvik, *Ekeborgh, Lyth, Wagenius, Söderblom, Holmgren, Toll, Göransson, Pehrsson* i Norrsund, *Roth* och *J. Larsson* instämde i detta anförande.

Herr P. A. Siljeström: Af det starka bifall, som kommit den senare ärade talaren till del, måste man antaga, att svenska statskyrkan eger starka sympatier inom Riksdagen. Under sådana omständigheter förefaller det mig besynnerligt, att samme ärade talare, på hvilken jag alluderar, framhållit en så mörk framtidsstaffa för kyrkan, hvilken staffa i afseende på mörker nästan täflar med den ekonomiska

*Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

tafla, som vi i går hört framställas från venersborgsbänken. Jag tror det vara vanskligt för Riksdagen att fatta beslut på grund af de framtidsmålningar, som kunna upprullas, vare sig de äro mörka eller ljusa. Och hvad särskildt beträffar den nu gjorda framtidsmålningen för kyrkan, tillåter jag mig endast att fråga: om denna förfärliga tid skulle komma och allt störta sig mot kyrkan, samt Konung och Riksdag gemensamt skulle vilja rifva ned kyrkan, *hvad* kan då kyrkomötet utträtta? Jag tror att, äfven om kyrkomötets vetorätt blefve fördubblad i grundlagen, skulle den under sådana förhållanden vara maktlös. Jag vill lemna denna fråga å sido och betrakta saken sådan den är. Jag skall icke heller inlata mig på den frågan, huru vida detta veto är berättigadt eller icke, eller återföra frågan till 1865 års representationsförändring eller till den tid, då kyrkomötet stiftades, och alla frågor, som stodo i sammanhang dermed.

En talare på upsalabänken, som med ganska mycken moderation yttrat sig i denna fråga till förmån för vetorätten, hyste icke några andra betänkligheter mot den ifrågasatta grundlagsändringen, än så till vida, att vår kyrka dock bör anses berättigad att få hafva sin egen representation.

I det fallet instämmer jag med honom, att svenska kyrkan bör hafva sin egen representation och en representation med anseende och inflytande på kyrkliga angelägenheter. Jag skulle till och med önska, att kyrkomötet hade större inflytande på det kyrkliga området än det för närvarande har. Men det förvånar mig, att den föregående ärade talaren kunnat uppträda så, som han gjort, vid försvarandet af kyrkomötets vetorätt, då han sjelf medgifver att institutionen icke är ofelbar. Hans försvar för vetorätten gick till och med ända derhän, att han förmenade, att det icke skulle skada, om kyrkomötet hade något mera af det gamla presteståndets maktfullkomlighet än det för närvarande har. Det lär dock icke kunna förnekas, att kyrkomötet verkligen har en allt för stor makt, då i kyrkolagen förekomma bestämmelser, som äro af rent borgerlig betydelse, men hvilka icke böra höra dit.

Han sade vidare att, om kyrkomötet icke verkade så som det borde, svenska folket finge skylla sig sjelf, då det icke visade något synnerligt intresse vid val af elektor till utseende af ledamöter i kyrkomötet, äfvensom att kyrkomötet icke verkade uteslutande i den anda, som det borde göra. Orsaken till det ena som det andra torde vara den, att kyrkomötet icke är ett kyrkomöte, sådant det borde vara, just till följd af den politiska makt som vidlåder detsamma; men hvilken icke borde tillkomma det. Jag för min del, som är en af reservanterna mot Utskottets förslag, ställer mig i denna fråga helt och hållet på en praktisk grund. Jag ställer mig nemligen på en kyrklig grund. Det är icke fråga om strid mellan stat och kyrka eller om rättigheter från det gamla presteståndets tid, utan frågan gäller huru kyrkomötet bör ställa sig för att bäst befordra religionens och kyrkans intressen. I det fallet kan jag icke annat än sluta mig till reservanternas mening. Ju mera kyrkomötet sysselsätter sig med kyrkliga ärenden, såsom liturgi, bibelöfversättningar och andra ämnen, som tillhöra ett kyrkomöte såsom sådant, desto mera kan kyrkomötet verka med kraft och anseende samt erhålla inflytande på dem, som

hafva intresse för religionen. Men så länge kyrkomötet är en politisk makt i samhället, kan kyrkomötet icke omfattas med ett allmännare intresse af svenska folket. Jag tror, att vår kyrka står på den ståndpunkt och att tiden är sådan, att kyrkan bör se sig väl före, huru den verkar till religionens bästa, men icke försöka att ryckas med staten om en större eller mindre politisk maktfullkomlighet. Kyrkomötet bör koncentrera sig på det heliga, som är dess uppgift, men icke träda i det gamla presteståndets fotsår. Jag inskränker mig till att yrka bifall till reservanternas förslag, öfvertygad som jag är, att man endast på den vägen kan upprätthålla det religiösa intresset i vårt land.

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Häruti förenade sig Herrar *Gustaf Ericsson, Jakob Erikson, Arnoldson, Hammarlund, Olsson* i Åttersta, *Börjesson* och *Johansson* från Stockholm.

Herr Waldenström: Jag beklagar, att jag förra gången, då jag hade ordet, icke lyckades uttrycka mig så klart och tydligt, att den ärade talaren på stockholmsbänken kunde fatta min mening. Han började med det som jag slutade med. Han förbigick alldeles de egentliga argument, som jag hade anfört, och en antydan, som jag gjort om hvad som framdeles skulle kunna komma — en antydan, som jag visserligen icke hade framställt såsom något argument — gjorde han till den egentliga grund, hvarpå jag skulle hafva byggt mitt yrkande om bibehållandet af kyrkomötets vetorätt. Jag tror verkligen icke, att det kan vara till gagn för diskussionen att på det sättet vända upp och ned på hvad en talare yttrat.

Jag utgick från den förutsättningen, att svenska kyrkan, lika väl som alla andra kyrkliga samfund — så vida de eljest äro berättigade i sin tillvaro såsom sådana — har rättighet att hafva sin egen representation. Deraf drog jag den slutsatsen, att en sådan representation bör, liksom hvarje enskildt kyrkosamfunds representation, hafva makt att värja sitt samfund från möjligen utifrån kommande omstörtningssöök. Jag tror icke, att jag dermed sagt för mycket.

Talaren på stockholmsbänken yttrade vidare, att han i mig funnit en vältalig försvarare af kyrkomötesinstitutionen, *sådan denna nu befinnes*. Jag har visst icke uttalat mig så, utan jag har tvärtom framhållit, att kyrkomötet i många väsentliga afseenden behöfver omorganiseras. Men icke är det därför sagdt, att man bör beröfva det dess vetorätt. Det ena är något helt annat än det andra.

Samme talare sade, att jag till och med skulle hafva beklagat, att kyrkomötet *icke ärft mer*, än det gjort, af det gamla presteståndets makt. Så har jag icke talat och icke heller kunnat tala. Långt ifrån att jag skulle anse att kyrkomötet borde hafva ett vidsträcktare *maktområde*, än det nu har, har jag tvärtom anfört skäl för en motsatt åsigt, och deri tror jag icke att den ärade talaren skall kunna vederlägga mig. Att kyrkomötet icke fått hela den makt, som presteståndet hade under ständsrepresentationen, är jag den siste att beklaga.

Att på detta sätt tillägga en person ord och motiv, som aldrig gått öfver hans läppar, det kan, jag upprepar det, aldrig vara till gagn för diskussionens lugna gång.

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Jag sade i mitt förra anförande, att om de hållna kyrkomötena icke motsvarat folkets förväntningar och fordringar, så får folket väsentligen skylla sig sjelf, då det icke visat mera intresse för dessa möten. Såsom bevis på denna folkets ligkiltighet, anförde jag, huru i en stad med 19,000 invånare vid val till elektor för utseende af ledamot i kyrkomötet endast sju personer voro närvarande. Talaren på stockholmsbanken invände häremot, att han fann det *naturligt*, att svenska folket visar så litet intresse för kyrkomötet, därför att kyrkomötet icke är något verkligt kyrkomöte. Men om det skulle kunna bevisas, att kyrkomötet icke är något verkligt kyrkomöte, så följer deraf, enligt mitt förmenande, icke något annat än att man bör söka genomdrifva sådana reformer, att kyrkomötet *blir* ett verkligt kyrkomöte. Att afsigten med denna institution från början var, att den skulle vara ett verkligt kyrkomöte, det lärer väl ingen kunna förneka. Har nu detta syfte visat sig vara förfeladt, och ligger felet i den bestående lagen för kyrkomötets organisation, så har man ingenting annat att göra än att ändra denna lag. Men icke blir kyrkomötet ett verkligt sådant genom att man beröfvar det dess vetorätt i kyrkliga frågor.

Samme talare sade, att ju mer kyrkomötet inskränker sig till rent kyrkliga ärenden, desto mer inflytande och betydelse skall det vinna. Det är med glädje jag instämmer i dessa talarens ord. Jag sade ungefär detsamma, då jag nyss hade ordet, om jag ock icke uttryckte mig med samma klarhet och tydlighet som han. Men jag ber att härvid få påpeka, att om den ärade talaren tror, att till de rent kyrkliga ärendena icke hör den kyrkliga lagstiftningen, så misstager han sig grundligt. Hvarje verkligt kyrkosamfund, metodister, baptister, och hvad de nu må heta, förbehåller sig rättigheten att utan något som helst intrång från annat håll stifta de för samfundet bindande kyrkliga lagarna. Och de fatta icke detta såsom något politiskt, utan endast som ett rent kyrkligt ärende. Och är detta riktigt, då det gäller det fria kyrkosamfundet, så måste det väl äfven vara riktigt, då det är fråga om den svenska statskyrkan. Deri delar jag dock den siste talarens mening, att ur vår närvarande kyrkolag, och således från det maktområde, som kyrkomötet omfattar, allt sådant bör utgallras, som icke har natur af verklig kyrkolag, utan i stället är stadga för svenska statens kyrkliga förhållanden. Det sade jag ock sjelf i mitt första anförande.

Vidare sade talaren, att han för sin del icke kunde önska, att kyrkomötet ginge i det gamla presterskapets spår; och denna önskan hyste han icke blott för andra förhållandens skull, utan äfven för kyrkomötets och kyrkans egen skull. Af fullaste hjerta instämmer jag med honom häri. Det gamla presteståndets spår äro i vissa afseenden ingalunda värda att följa. Men en sådan benägenhet att gå i det gamla presterskapets spår — om den eljest finnes hos kyrkomötet — den kan icke borttagas derigenom, att man beröfvar kyrkomötet dess vetorätt.

Jag fortfar, Herr Talman, att i enlighet med Utskottets hemställan, yrka afslag å de i förevarande fråga väckta motionerna.

I detta yttrande instämde Herr S. M. Olsson.

Herr Blomberg: Det är icke mycket skäl att hålla långa tal i detta ämne, eftersom den praktiska verkan af det som säges tydligen blir ingen, då Första Kammaren redan beslutit afslå saken. Det finnes dessutom ett annat skäl, som skulle kunna förmå mig till tystnad. Den åsigt, jag hyser i ämnet, har nemligen blifvit så fullkomligt klart och tydligt framsteld af den närmast föregående talaren i hans båda anföranden, så att jag kan instämma till punkt och pricka i hans yttranden. Men när jag således haft en viss svaghet att begära ordet och ämnar framlägga en och annan tanke i saken, önskar jag i första rummet framhålla ett par omständigheter med anledning af det förslag, som föranledt detta utlåtande. Den ena omständigheten är den, att detta förslag återkommit riksdag efter riksdag utan att ens den aflägsnaste anledning dertill förefunnits.

Man kan tryggt våga säga detta, ty man har icke kunnat visa, att de nuvarande förhållandena medfört några praktiska olägenheter. Detta är den ena egendomligheten i detta förslag. Den andra motsägelsen är, att de af våra vänner här, hvilka företrädesvis älska att kalla sig liberala, nu understödt detta förslag att borttaga kyrkomötets vetorätt, ett förslag som dock är i högsta grad reaktionärt, frihets- och reformfiendligt. Jag kan icke förstå detta på annat sätt, än att de liberala glömt, att det finnes trenne hufvudtempora.

Man får nemligen icke glömma af, att det utom ett presens och ett futurum äfven gifves ett perfectum, d. v. s. att utom liberalism och konservatism äfven finnes en reaktionär rigtning. Det är utan tvifvel ett godt tecken i vårt politiska lif, att man knappast kan säga, att der finnas några verkligt reaktionära tendenser, om icke möjligen uti tullfrågor. De enda reaktionäre vi ega äro — de liberala, hvilka stundom blifva reaktionära af misstag. De glömma nemligen, att det finnes två *anti*-konservativa rigtningar, nemligen ej blott den liberala, utan äfven den reaktionära. Nu hafva de uppträdt antikonservativt och trott sig derigenom hafva handladt liberalt, under det de enligt min tanke i sjelfva verket uppträdt reaktionärt. Jag vill söka anföra skäl för denna min uppfattning. Utan tvifvel är det en onaturlig sammanföring af ärenden, som eger rum inom kyrkolagstiftningen, i det att svenska Riksdagen har att befatta sig med en hel mängd af svenska kyrkans inre angelägenheter och icke endast med sådana, som röra denna kyrkas förhållande till staten.

I detta abnormala förhållande har man dock fått en reform just genom kyrkomötets inrättande. Reformen har visserligen varit så till vida i viss mån ofullständig, som kyrkomötet icke eger att jemte »summus episcopus» uteslutande lagstifta på det inre kyrkliga området, utan det abnormala förhållandet råder, att Riksdagen äfven der har åtskilligt att säga. Det är därför alldeles påtagligt att reformer i detta hänseende böra ega rum, ehuru hittills några faktiska förhållanden icke ådagalagt behöfvat deraf, utan det är endast på rent teoretiska grunder man kan tala derom. Den reform, man närmast har att tänka på såsom angelägen, är just den, hvarpå Utskottet syftar på 7:e sidan i betänkandet, och jag skulle till alla delar vilja instämma med Utskottet, om man endast i det stycke som börjar med: »Kyrkolagen omfattar» får läsa litet mellan raderna i afseende å det på ett par

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Fcrts.)

ställen förekommande ordet »åtminstone», och sålunda gå något längre än hvad Utskottet gjort.

Utskottet säger nemligen: »Kyrkolagen omfattar så väl allt, som rör kyrkans inre ordning, hennes troslära, hennes liturgi m. m., som ock stadganden angående kyrkans förhållande till staten och dess öfriga institutioner, kyrkans ekonomi o. s. v.» Der har Utskottet tydligt ådagalagt den ganska bestämda skilnaden mellan de ämnen kyrkolagen omfattar. Utskottet fortsätter derefter: »och lika så visst som statsmakterna böra ega åtminstone del i beslutanderätten öfver kyrkans, så att säga, statsborgerliga förhållanden». — Jag gör här en liten paus, innan jag går vidare. I dessa frågor bör enligt mitt förmenande kyrkomötet alldeles icke hafva någon del. Detta synes också hafva varit den tanke Utskottet hyst och som Utskottet antydt med ordet: »åtminstone».

Utskottet fortsätter sedermera, ty jag afbröt mitt i en mening: »lika obestriddligt synes det vara, att kyrkan, ej mindre än öfriga inom staten bestående religiösa samfund, måste ega rätt att åtminstone deltaga i reglerandet af hennes inre angelägenheter». Här råka vi åter på ordet: »åtminstone», hvars egentliga syftning är, att kyrkan bör hafva suveränitet i ordnandet af sina inre angelägenheter.

Om man är med om detta, och egendomligt nog synes en del af dem, som yttrat sig för reservanternas förslag, icke hafva haft något deremot, då skulle ett beslut i den rigtning reservanterna föreslagit vara ett steg tillbaka och enligt min tanke vara ett stort steg från målet. Ar det nu så att man anser, att kyrkomötets makt och befogenhet i vissa afseenden bör väsentligen utvidgas, under det att den i andra fall bör alldeles upphöra, då kan det icke vara rätta sättet att söka slå i hjel kyrkomötet, och det gör man, då man säger att det icke bör hafva vetorätt. Jag anser det visserligen vara en abnormitet, att en jemförelsevis privat korporation har veto emot statsmaktens beslut, men en ännu större abnormitet skulle komma till stånd, om man bifölle det ifrågasatta borttagandet af denna vetorätt. Låtom oss därför bibehålla detta abnorma veto, tills det kan borttagas på ett riktigt sätt. I frågor som röra kyrkans och statens förhållanden till hvarandra, der bör Konungen och Riksdagen hafva suveränitet, men i frågor som uteslutande röra kyrkans inre organisation, der bör denna suveränitet tillhöra kyrkomötet jemte »summus episcopus». — Under de förhållanden, som nu råda, synes mig det enda förnuftiga vara att bifalla Utskottets förslag.

Herr Nyström: Då jag nyss såg och hörde så många af denna Kammars ledamöter uttrycka sitt bifall till hvad talaren på gefleborgsbänken anförde, påminde mig detta om det yttrande jag hörde här i går om menniskor som få tandvärk, då de se en målning, föreställande en sprucken fönsterruta. — Den målning, nämnde talare uppdrog, var verkligen af den beskaffenhet, att jag icke kunde underlåta att begära ordet för att påpeka oegentligheterna eller sofsmerna i den argumentation, som utgjorde sjelfva kärnpunkten i hans bevisföring, den tapp, så att säga, på hvilken allt samman hvilade. Jag skall söka så noga som möjligt återgifva hans ord. Han yttrade, att hvarje samfund med rätt till egen representation också måste tillerkännas myndighet

att skydda sig emot omstörtningförsök och rättighet att lagstifta för sig sjelf, och att då de fria samfunden hafva rätt att lagstifta för sig sjelfva, så måste äfven lutherska kyrkan i Sverige hafva denna rätt. På detta resonnement hvilade hela hans bevisning. Jag är också af samma mening som han, att hvarje religionssamfund bör hafva full frihet att stifta sina egna lagar, men det finnes dervid äfven ett litet *aber* att observera: dels att jemförelsen mellan fria kyrkosamfund och en rikt doterad statskyrka är väl mycket haltande, dels att intet kyrkosamfund bör medgifvas rättighet att lagstifta *för andra* än sina egna medlemmar. Jag erkänner att baptisterna, såsom ett religiöst samfund, lika väl som metodister, waldenströmare, ja till och med positivister och öfriga samfund, böra ega denna rättighet, men så snart något af dem icke låter sig nöja dermed, utan äfven vill stifta lagar för andra eller försöka sätta ett veto mot statsmakternas myndighet, då vill jag sätta p derför och säga: »Hit får du komma, men icke vidare!» Och detsamma gäller äfven om statskyrkans representation. Det är förbiseendet af detta, som är det grundfalska i den äradedalarens argumentation, och deremot har jag velat nedlägga min protest. Om staten gäfve något af de fria samfunden ett rikt anslag, männe den då också skulle medgifva detta samfund ett absolut veto? Näppligen. Men då statskyrkan mottager ett så rundligt anslag, hur kan hon då vilja göra allvar af att försvara ett sådant veto?

Den ärade talaren medgaf vidare, att det väl kunde hända att det funnes brister i den nuvarande kyrkomötesinstitutionen, och att detta vid en pröfning deraf vore tydligt och klart, men, ehuru han icke kunde förneka dessa brister, anvisade han dock ingen väg till deras afhjelpande och aktade sig noga för att gifva motionärerna rätt i deras klagan öfver det missförhållande som nu faktiskt eger rum; sådant är icke vackert. Huru skola vi bära oss åt för att få dessa brister afhjelpa? Skola vi vänta tills kyrkomötet tager initiativet, så kommer det nog att dröja länge, då ju kyrkomötet mot hvarje förslag i den vägen kan sätta sitt veto! Jag ber alltså att för min del få instämna i reservanternas yrkande.

Herr P. A. Siljeström: Det har för mig varit en synnerlig tillfredsställelse att följa de tvenne talares yttranden, som voro rigtade mot mitt föregående anförande, alldenstund jag finner att de i hufvudsak gifvit mig rätt, om jag eljest rätt uppfattat Herr Waldenströms anförande. Herr Waldenström har äfven för sin del erkänt, att det vore önskvärdt att få kyrkomötet förvandladt till ett verkligt kyrkomöte eller just detsamma som jag yrkat; ty jag vill ju också, att det uteslutande må blifva kyrkomöte, det der icke befattar sig med angelägenheter, som icke höra dit. Han har sagt, att det är mycket i denna institution som bör utgallras, och det är just det mål, dit äfven jag vill komma. Vi äro således i hufvudsaken öfverens, och frågan är endast, huru man bäst må kunna komma till det mål, dit vi båda sträfva. Men då Herr Waldenström talade om att metodister, baptister och andra religiösa samfund hafva rättighet att stifta lagar för sig sjelfva, hvilken rättighet man vill beröfva kyrkomötet, ber jag få hänvisa till föregående talares gensaga, som så rigtigt uttalade, att dessa samfund

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetoätt.
(Forts.)

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

visserligen hafva en obestriddig rättighet att stifta lagar för sig sjelfva, men icke få göra anspråk på att stifta lagar äfven för andra religiösa samfund och ännu mindre för staten. Det är just detta senare kyrkomötet ännu vill göra.

I afseende å den talare, som innehade denna plats näst före mig, tillstår jag att jag icke riktigt kunde uppfatta hans diatrib angående liberalism och reaktionära tendenser. Jag hoppas få tillfälle att bättre begrunda densamma sedan jag fått läsa hans anförande i Kammararens protokoll. Men äfven han har i hufvudsaken ställt sig på min sida, då han talat om sina två »åtminstone». Då man säger, att staten *åtminstone* borde hafva afgörande rätt i frågor, som egentligen röra staten, hvad är det väl annat än hvad jag för min del yrkar på: »Gif kejsaren hvad kejsaren tillhör och Gudi hvad Gudi tillhör!» Låt staten stifta lagar i frågor, som höra staten till, och lemna återstoden åt kyrkomötet, och detta senare icke blott *åtminstone*, utan helt och hållet. Låt oss således skilja de olika frågorna från hvarandra. Frågan rör sig just omkring detta åtskiljande. Nu säger talaren det visserligen vara önskvärdt att detta sker, men å andra sidan att det är alldeles nödvändigt för kyrkomötet att hafva vetorätten kvar. Men om det är nödvändigt för kyrkomötet att bibehålla detta veto, huru kan man då tro, att kyrkomötet skulle vilja afsäga sig detsamma? Och det är dock just borttagandet af detta veto i vissa frågor, hvori den önskade reformen skulle bestå. Häre ligger onekligt en motsägelse. Så länge kyrkomötet bibehåller vetorätten, under förutsättning att den är för kyrkomötet nödvändig, så länge komma vi att stå på samma punkt i afseende å sammanblandningen af frågor inom kyrkolagstiftningen hvilka borde åtskiljas. Jag kan således icke finna någon annan utväg att uppnå det mål, dit vi sträfva, än vetorättens borttagande.

Det har af en talare här yttrats, att borttagandet af kyrkomötets veto vore detsamma som att slå i hjel kyrkomötet. Jag kan icke gå in härpå, ty lika väl skulle man då kunna säga att Riksdagen vore ihjelslagen i afseende å sitt inflytande på den ekonomiska lagstiftningen, hvilket man väl ändock ej kan med skäl säga. Min tro är att vi endast genom att slå in på den af reservanterna föreslagna vägen, eller borttagande af kyrkomötets veto, skola kunna så småningom från denna institution afsöndra hvad som icke hör dit, och på detta sätt jemförelsevis snart — ty jag tror visst icke att det ändå komme att gå allt för fort — nå det mål, som vi alla eftersträfva, eller att kyrkomötet blir hvad det egentligen bör vara, nemligen en representation för svenska kyrkan.

Herr Ljungman: En egendomlig motsägelse synes mig ligga deri, att man å ena sidan önskar att vår kyrka fortfarande skall vara en *statskyrka* och åtnjuta en sådans alla förmåner, men å andra sidan vill att den skall intaga samma fria ställning gent emot staten som andra från henne afvikande kyrkosamfund. Det synes mig från historisk synpunkt sedt ligga i den protestantiska statskyrkans begrepp, att konungen är dess summus episcopus samt att Konung och Riksdag ega att lagstifta för henne. Då den evangelisk-lutherska kyrkan både i Norge och Danmark samt annorstädes kunnat existera utan något ab-

solut veto i lagstiftningsfrågor, kan jag icke finna hvarför den här i Sverige skall hafva sådant och i viss mån intaga samma ställning, som den romersk-katolska kyrkan intog, då den i forna tider herskade här i landet; ty den gjorde, som bekant, anspråk på att ega sådant veto, som det man nu vill bibehålla åt kyrkomötet.

Då kyrkomötets vetorätt i åtminstone ett välbekant fall redan medfört praktisk olägenhet, och då denna rätt dessutom synes mig fördröja skilsmessan mellan hvad som i verkligheten är och bör vara af allmän kyrkolags natur, eller ock afser statskyrkans förhållande till staten, och såsom sådant tillhör den lagstiftande makten att oinskränkt af något kyrkomötes veto afgöra, och hvad som bör stå i kyrkans eget skön, att enligt sin organisation och inom de gränser, den allmänna kyrkolagen utstakat, själf utan någon Riksdagens afgörande mellankomst fritt bestämma samt sålunda också länder kyrkan till vida mer *skada* än gagn, anser jag mig ock böra i vår statskyrkas eget intresse yrka bifall till den af Herr Siljeström m. fl. afgifna reservationen.

*Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

Herr Waldenström: Kammaren torde ursäkta, att jag åter begärt ordet; men jag anser den föreliggande frågan vara så vigtig, att jag trott det vara min pligt att göra det ännu en gång.

Jag kan icke nog förundra mig öfver, att det vid denna diskussion skulle blifva just jag, som skulle föra talan för svenska kyrkans officiella representation. Men efter som det nu så blifvit, och leken har börjat, så är det väl så godt att jag fortsätter den samma till slut.

Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af min goda vän på stockholmsbänken. Han sade, att jag skulle i mitt anförande hafva begagnat mig af *sofismer*. Jag tycker att han icke borde hafva tillåtit sig att begagna ett sådant tillmål. Han yttrade, att det vore alldeles i sin ordning att, såsom jag sagt, hvarje kyrkosamfund finge oberoende af andra stifta sina egna lagar, att således t. ex. baptist-samfundet stiftade lagar för sig, metodistsamfundet för sig o. s. v. Men svenska kyrkomötet stiftade lag icke blott för svenska kyrkan, utan äfven för andra kyrkosamfund. Och der ville han säga stopp. Det af mig åberopade hufvudskälet, då jag sammanställde svenska statskyrkan med de fria kyrkosamfundet, vore för den skull en sofism. Detta är emellertid en fullkomlig missuppfattning af mitt anförande. Begge gångerna, då jag hade ordet, yttrade jag, att det vore nödvändigt att från det maktområde, öfver hvilket kyrkomötet hade något att säga, fränskilja allt, som icke egentligen är lag för svenska kyrkan såsom sådan, utan i stället är att hänföra till ordningsstadgar rörande svenska statens religiösa förhållanden. Således uttalade jag den åsigten, att dissenterlagen ingenting har med statskyrkan och kyrkolagen att skaffa, att svenska staten har och bör hafva rättighet att medgifva åt andra trossamfund tillåtelse att existera i vårt land, utan att kyrkomötet behöfver deröfver höras o. s. v.

Jag yrkade med ett ord derpå, att vår kyrkolag skulle inskränkas till att vara en lag för den svensk-lutherska kyrkan såsom sådan och ingenting vidare. Om alltså min sofism bestod deri, att jag icke yttrat hvad jag icke yttrat, så kan jag gerna bära den beskyllningen.

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Samme talare sade vidare, att, om vi skulle vänta på att kyrkomötet skulle taga initiativ för att åstadkomma några reformer, så skulle vi få vänta länge. Jag vill derpå svara, att vi *icke* behöfva vänta på kyrkomötets initiativ. Riksdagen kan sjelf taga initiativ äfven i kyrkliga reformfrågor. Riksdagen har ock åtskilliga gånger gjort det. Dess beslut hafva i sådant fall blifvit underställda kyrkomötets pröfning. Och, såsom jag i mitt första anförande visat, har ännu icke kyrkomötet satt sig emot något af båda statsmakterna fattadt beslut. Låt Riksdagen och Kongl. Maj:t gång efter annan besluta förändringar i kyrkligt afseende och hänskjuta sina beslut till kyrkomötet. Då får man se, huru ofta kyrkomötet kommer att begagna sin vetorätt mot statsmakterna till samhällets skada och förderf. Förrän man detta gjort, har man icke någon historisk grund att bygga på, då man vill främtaga kyrkomötet dess vetorätt.

Man har frågat huru länge kyrkomötet skall behöfva behålla denna sin vetorätt. Derpå vill jag svara: kyrkomötet behöfver och måste hafva denna rätt så länge, som den borgerliga makten har rättighet att stifta lagar icke blott på det borgerliga, utan jemväl på det kyrkliga området. En konsekvens häraf kan blifva, hvad Herr Siljeström yttrade, då han sade, att man måste söka åstadkomma skilsmessa mellan staten och kyrkan. En sådan skilsmessa har jag ingenting emot och skulle derfor icke motsätta mig densamma, när den kunde genomföras. Men *så länge* som statens rätt att lagstifta på det kyrkliga området står kvar, *så länge* måste man äfven medgifva kyrkans representation rättighet att värja henne mot förslag, som kunde vara för henne förderfliga — så vida man nemligen icke anser svenska kyrkan vara en institution, som *bör* förderfvas.

Herr Siljeström yttrade, att om också kyrkomötet skulle förlora sin rätt till absolut veto, så skulle det dock icke dermed förlora all betydelse, och han sökte visa detta genom att åberopa Konungens absoluta makt i ekonomiska lagstiftningsfrågor, hvilken makt ingalunda gjort Riksdagens uttalande i dessa frågor betydelselöst. Men det råder en väsentlig skilnad emellan å ena sidan Riksdagens förhållande till Kongl. Maj:ts makt i ekonomiska lagstiftningsfrågor, å andra sidan kyrkomötets förhållande till Kongl. Maj:ts och Riksdagens makt på den kyrkliga lagstiftnings område. Ty om Konungen skulle till landets skada upprepade gånger begagna sig af sin makt inom den ekonomiska lagstiftnings område, så har Riksdagen andra utvägar att sätta p för dessa missbruk. Någon sådan makt har deremot icke kyrkomötet.

Jag yrkar alltså fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Slutligen ber jag att få tillägga: om någon af de efterföljande talarne vill och kan i sak vederlägga hvad jag nu yttrat, så skall jag gerna lyssna dertill. Men jag ber på samma gång att få förklara, att jag icke anser det vara en representant i denna Kammare värdigt att — såsom man dock ty värr ofta är i tillfälle att höra — anfalla en medrepresentant med beskyllningar, att han begagnat sofismer och annat dylikt. Sådana beskyllningar torde kunna utan skada för saker nas lugna utredning en gång för alla och för alltid bortläggas inom representationen.

Herr Blomberg: Jag vill endast säga ett par ord för att afböja ett litet missförstånd af mina ord, som hos talaren på stockholmsbänken tycktes ega rum. Han sade nemligen att jag skulle hafva gjort mig skyldig till sjelfmotsägelse, då jag förklarade det absoluta veto vara någonting nödvändigt, väsentligt för kyrkomötet, hvilket skulle stå i strid mot hvad jag förut hade yttrat. Nej, jag har så litet förklarat mig anse absolut veto vara något väsentligt och nödvändigt för kyrkomötet, att jag fastmer förklarade mig anse det vara en abnormitet, men en abnormitet, hvilken måste kvarstå, så länge den abnormiteten finnes qvar, att Riksdagen ännu har ett ord att säga i kyrkliga frågor.

Jag fortfar att yrka bifall till Utskottets betänkande.

Herr Hedin: Under de ogynsamma akustiska förhållanden, som råda här i Kammaren, och särskildt i följd af den mycket allmänna mobilisering, som blifvit vanlig på senare tider, så snart Herr Talmanen uppropat en ny talare, är det lätt förklarligt om under diskussionen en talares yttrande kan blifva missförstått, och det kan derföre icke alltid vara skäl att göra missförståndet till föremål för något så strängt klander. Den ärade ledamoten från Gefle har dock gång efter annan nog häftigt beklagat sig öfver att en talare på stockholmsbänken skulle hafva missförstått hans ord. Deremot, när åsigtter äro alldeles otvetydigt uttalade eller uppgifter alldeles otvetydigt lemnade i skrifna och tryckta dokument, torde man hafva giltiga anspråk på att missförstånd icke skall ega rum. Till ett sådant har dock den ärade talaren från Gefle gjort sig skyldig. Jag skall icke klandra honom derför, emedan jag är fullt förvissad, att det skett oafsigtligt, beroende förmodligen i detta fall på bristande kännedom om vårt konstitutions skick och vår riksdags historia. Jag har citerat det skäl, som i motiven till Kongl. Maj:ts proposition vid 1862—1863 års riksdag om antagande af ny riksdagsordning och vissa dermed sammanhängande ändringar i Regeringsformen anförts för förslaget att åt kyrkomötet bevilja veto i vissa fall, och jag har sagt, hvad jag fortfarande vågar påstå, och hvad ingen torde kunna bestrida, att detta skäl icke kan tagas efter ordalydelsen. Det är nemligen orimligt att i samma ögonblick man föreslår en reform, som går ut på hela ståndsförfattningens upphäfvande, säga, att vi måste skaffa kyrkomötet veto *derföre*, att svenska kyrkan efter representationsreformen icke längre skulle blifva representerad af ett särskildt *stånd*. Det skälet *kan* icke tagas efter ordalydelsen. Jag har sagt att det verkliga skälet var, att man genom att försäkra svenska kyrkan om en med veto utrustad representation lättare skulle förmå presteståndet att afträda från den politiska skådebanan. Skulle denna tolkning vara riktig, säger nu representanten från Gefle, så skulle det innebära att dåvarande ecklesiastikministern förfarit bedrägligt mot presteståndet. Jag ber då till en början att få erinra, att det icke var dåvarande ecklesiastikministern, som författade eller kontrasignerade Kongl. Maj:ts proposition om den nya riksdagsordningen och dermed sammanhängande förändringar i Regeringsformen, ur hvilken proposition de af mig citerade orden ju äro hemtade. Det var icke heller han, som kontrasignerade propositionen till samma riks-

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetoätt.
(Forts.)

*Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)*

dag angående antagande af en författning om allmänt kyrkomöte. Således har jag icke kunnat beskylla då varande *ecklesiastikministern* för bedrägligt förfarande vid 1862—1863 årens riksdag eller den derpå följande sista ståndsriksdagen. Har jag då må hända rigtat en sådan beskyllning mot dåvarande Justitiestatsministern Friherre De Geer och de öfriga ledamöterna i regeringen? Nej, visst icke. Deras mening var förmodligen att det veto, som inskrefs i Regeringsformen i sammanhang med representationsförändringen, skulle blifva bestående mycket länge, kanske till tidernas ände; förmodligen förutsatte de dock, att detta kunde komma att bero på, huru kyrkomötet skickade sig. Men jag får säga att den dåvarande regeringen icke egde rätt att afgifva något, för all framtid för svenska folket bindande löfte angående bibehållande af en dylik bestämmelse i Regeringsformen.

För öfrigt vill jag, medan jag har ordet, erinra om, att här icke är fråga om upphäfvande af kyrkomötet utan att afskaffa det veto mot statsmakterna, hvarmed man utrustat en statsinstitution — en sak som icke förekommer i något annat land än Sverige. Det har sagts att genom vetots borttagande kyrkan skulle förlora all inre sjelfständighet. När man söndrat från hvarandra de kyrkliga och borgerliga ärenden, som nu sammanblandas i kyrkolagen, må man då gifva kyrkomötet så mycket veto man behagar, naturligtvis inom de gränser, som statens lagar utställa angående de medborgerliga rättigheterna. Det finnes andra statskyrkor än den svenska, men ingen i verlden utom den sistnämnda har veto i de med kyrkliga ärenden sammanblandade borgerliga ärenden, om hvilka lagstiftas i vår kyrkolag.

Den ärade representanten från Gefle yttrade, att sådana dagar kunna komma, då kyrkomötet vore välbehöfligt såsom en dam mot betänkliga svallvågor. Man kan också tänka sig en annan utsigt. Man kan tänka sig att ett mäktigt, starkt och fanatiskt religionsparti bemäktigat sig vårt kyrkomöte, och huru går det då? Vore det icke då bäst att vetot derförrinnan vore borta?

Jag anhåller om bifall till reservationen.

Med Herr Hedin förenade sig Herrar *Norén*, *Erickson* i Bjersby, *Östberg*, *Gustafsson* och *Willh. Carlson*.

Herr Jak. Erikson: Herr Talman! Det torde kanske så godt först som sist böra sägas, att från min ståndpunkt saken ter sig så, att hvarje sammanblandning af kyrka och stat är obehörig. Till hvad som anförts från deras sida, som önska bifall till reservanternas förslag, vill jag lägga att enligt min uppfattning svenska statskyrkan af en grundlagsförändring sådan som här är föreslagen alldeles icke har något att riskera eller frukta. Ty jag tänker, att, då konungen är kyrkans högste beskyddare och styresman och då kyrkan under så lång tid varit i tillfälle att göra sina grundsatser gällande i vårt land, man icke torde behöfva frukta för en sådan lagförändring som att borttaga kyrkomötets veto. För öfrigt synes det mig, som om de talare, som uttalat farhågor för denna förändring, hysa ett jemförelsevis ringa förtroende till svenska folkets representanter vid Riksdagen. Hvad angår Herr Waldenströms yttrande, tror jag, att den frihet, som metodister

och baptister ega och böra ega att lagstifta för sig sjelfva, är af helt annat slag än den, som innehålles i kyrkomötets förmån af absolut veto. Det är först, då metodister och baptister komma och begära absolut veto i frågor, som röra den svenska lagstiftningen, som förhållandena blifva jemförliga.

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Af dessa skäl tillika med dem, som förut äro anförda, ber jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Unger: Det har här talats om svenska kyrkan såsom en statsinstitution, beroende af Riksdagens och regeringens suveräna vilja, men så kan och bör dock icke vara fallet i sådana frågor, som röra kyrkans rent inre förhållanden, ty der *måste* kyrkan böja sig efter en högre auktoritet än både regering och riksdag; och så länge dessa statsmakter ega rätt att i dylika frågor fatta beslut, kan man icke begära, att kyrkomötet bör afsäga sig sitt veto. Att denna makt från statsmakternas sida verkligen begagnats, derpå vill jag anförä ett exempel, nemligen när denna Kammare med stor pluralitet i fjor beslöt att helt och hållet upphäfva 10 kapitlet Kyrkolagen om bann jemte dertill hörande 12 §:n i 16 kap. samma lag, *utan att* något annat skulle sättas i stället rörande kyrkotukten. Här yttrades då till och med, att icke en tiondedel af denna Kammare skulle kunna vara med om det förslag angående kyrkotukt, som af 1873 års kyrkolagskomité afgafs, och ändock är detta förslag åtminstone med afseende på ordningen för kyrkotuktens utöfvande alldeles öfverensstämmande med de anvisningar, som kyrkans herre gifvit. Är det så, att kyrkomötets veto skall upphävas, då bör också upphävas Riksdagens och regeringens rättighet att lagstifta på det rent kyrkliga området, der kyrkan, om den vill vara Jesu kyrka, icke *kan* rätta sig efter allt hvad sålunda komme att beslutas. Det finnes ju för öfrigt ett mellanområde, der det kunde vara omtvistadt, om staten eller kyrkan eger befogenhet att lagstifta, men der dock staten anses uteslutande ega denna rätt, såsom dissenterlagstiftningen, äktenskapslagstiftningen o. s. v.

På grund af dessa och öfriga förut anförda skäl ber jag att få yrka bifall till Utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, och dels på afslag derå och bifall till Friherre Nordenskiölds m. fl:s vid betänkandet fogade reservation; och fann Herr Talmannen svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den senare propositionen. Votering blef begärd samt företogs enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att Kammaren, med afslag å Konstitutions-Utskottets hemställan i Utlåtandet N:o 5, må till hvilande i grundlagsenlig ordning antaga det af Herr Magnusson, i afgifven motion, väckta förslag om ändring af § 87 mom. 2 Regeringsformen, röstar

Ja;

Angående
upphäfvande
af kyrkomötets
vetorätt.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren bifallit Konstitutions-Utskottets förevarande hemställan.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 94 Ja mot 103 Nej; varande alltså Utskottets hemställan bifallen.

Emot Kammarens sålunda fattade beslut anmälde Herr *A. P. Lind* sin reservation.

§ 5.

Härefter företogs till handläggning Stats-Utskottets Utlåtande N:o 10 a, angående regleringen af utgifterna under riksstatens fjerde hufvudtitel.

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.

Punkten 1.

Sedan Kongl. Maj:ts gjort framställning derom, att för beredande af i statsverkspropositionen närmare angifna aflöningsförmåner för generalintendenten, 1 öfverfältintendent och 5 fältintendenter jemte 5 skrifbiträden hos de sistnämnda med tillsammans 51,260 kronor, anslaget till generalitetsstaten, som nu utgjorde 126,265 kronor, måtte höjas till 177,525 kronor, hade Utskottet under denna punkt hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt af Riksdagen bifallas, att anslaget till generalitetsstaten, för beredande af aflönning åt fem fältintendenter, ökades med 27,300 kronor till 153,565 kronor.

I afgifven, vid punkten fogad reservation hade Herrar *C. Ifvarsson, A. P. Danielson, S. Nilsson, N. Petersson, S. Andreasson, Gunnar Eriksson, J. Jonson, M. Jonson, O. B. Olsson, A. Persson, P. Pehrsson* i Törneryd och *P. M. Larsson* hemställt att, med afslag så väl å Kongl. Maj:ts förevarande framställning som Utskottets förslag, anslaget till generalitetsstaten måtte vid oförändradt belopp, 126,265 kronor, bibehållas.

Rörande detta ärende anförde:

Herr Danielson: Herr Talman, mine Herrar! Som Herrarne finna, är denna Kongl. Maj:ts framställning i år till Riksdagen af samma innehåll som förlidet år och hvilken framställning då af Riksdagen afböjdes. Nu har visserligen Stats-Utskottet föreslagit, att Kongl. Maj:ts framställning skulle i så måtto bifallas, att dessa fem fältintendenter, hvarom här är fråga, skulle tillsättas. Jag föreställer mig likväl att de skäl, som blifvit anförda för ett afslag förlidet år, äro fullt hållbara äfven i år, och jag kan för min del icke inse, hvad som egentligen skulle vinnas med ett bifall till detta förslag, annat än att anslaget till generalitetsstaten derigenom höjdes rätt betydligt.

Som herrarne veta, består den så kallade intendenturcorpsen af generalintendenten i arméförvaltningen, regementsintendenter och regements-commissarier samt förrådsförvaltare. Detta synes mig vara så många personer, som för närvarande erfordras. Nu anför man, att dessa fältintendenter skulle få till sin hufvudsakligaste uppgift att göra sig hemmastadda med de särskilda orternas förhållanden för att i händelse af en mobilisering kunna hafva klart för sig de tillgångar, som der finnas. Jag hemställer till Kammaren, om det är antagligt, att dessa personer skulle få tillräcklig sysselsättning med denna utredning. Ty enligt de statistiska berättelser, som redan finnas, har man redan nu kännedom om mängden af den spannmål och den kreatursstock, som finnes inom hvarje ort, med mera, och detta kan Kongl. Maj:t dessutom helt enkelt få reda på genom sitt regementsbefäl. Hvad det beträffar, att dessa regementsintendenter skulle nedsätta kostnaden vid upphandlingar, förefaller detta mig otänkbart, ty icke skola de väl sjelfve uppträda såsom spekulanter, utan upphandlingarna skola väl hädanefter såsom hittills ske genom införande af anbud. När vi nu hafva de så kallade upphandlingskommissionerna, som lyda under arméförvaltningen, samt dess tjänstemän, som äro hemmastadda med och verksamma i landsorterna, kan jag icke finna, att detta förslag skulle medföra någon förbättring alls. Det tyckes mig som Kongl. Maj:ts skäl för denna frågas upptagande å nyo hufvudsakligast vore att än vidare söka efterfölja utländskt mönster och taga en, som man ser är uppfattningen, efter Tysklands stora härordning.

Det kan visserligen i militäriskt hänseende sägas att ju flera och ju större anslag man beviljar till försvarsverket, desto bättre skall detta blifva, men jag tror dock icke, att våra små förhållanden tillåta beviljandet af anslag, som sedermera blifva betungande utan motsvarande nytta. Här är det, säger man, icke fråga om mer än i ena fallet 51,260 kronor och i andra 27,300 kronor, men äfven detta är icke så obetydliga belopp och får man väl upp dem på budgeten, blir det nog icke så lätt att få dem derifrån.

Jag tror således icke att några trängande skäl tala för bifall till vare sig Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag, utan anser att Riksdagen mycket lugnt kan låta denna fråga anstå ännu ett år. Jag yrkar därför afslag på så väl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag och bifall till den af Herr Carl Ifvarsson och mig m. fl. vid denna punkt afgifna reservation, der klämman lyder sålunda: att, *med afslag så väl å Kongl. Maj:ts framställning som Utskottets förslag anslaget till generalitetsstaten må vid oförändradt belopp, 126,265 kronor, bibehållas.*

Herr Statsrådet Ryding: Kammaren kan troligen fatta olikheten i de känslor, med hvilka jag före Riksdagens början inför Kongl. Maj:t framlade de förslag till förbättringar i vår nuvarande härordning, som nu varit under Stats-Utskottets pröfning, och de känslor, hvarmed jag måste betrakta det resultat af denna pröfning, till hvilket Utskottets ledamöter från denna Kammare kommit. Icke som om jag icke före riksdagen mycket väl anat, huru svårt det skulle vara att försöka, om jag så får uttrycka mig, rycka försvarsfrågan ur den malström, hvari

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

den under det nya representationsskicket kommit. I ett kretslopp sådant, att, när förslag blifvit framställt till förbättringar på indelningsverkets grund, har Riksdagen svarat: »nej, vi vilja icke veta af detta förslag, vi vilja hafva ett försvar, bygd på allmän värnpligt, d. v. s. med »vidsträcktare tillämpning» af den allmänna värnpligten».

När åter framlagts förslag, bygd på denna, den allmänna värnpligtens grund, blef rädslan så stor, att Riksdagen sedan baxnat till och med för några få dagars tillökning i värnpligten och förkastade naturligtvis förslaget. När sedermera — år 1877 — framlades fråga om partiella förbättringar, svarade Riksdagen: »vi vilja icke veta af några dylika; vi vilja hafva ett genomgående förslag». När så ett genomgående, ett fullständigt förslag framlades, svarade en del af representationen: »det är för mycket att besluta öfver på en gång; vi vilja endast hafva partiella förbättringar».

Under sådana förhållanden insåg jag mycket väl svårigheten att kunna få något antaget, och jag insåg också *benägenheten* hos mången att vilja fortsätta med detta kretsloppande. Men icke förty hade jag många skäl, hemtade från Riksdagen sjelf, för att kunna våga hoppas på ett välvilligare bemötande och en bättre utgång än som här — i denna Kammare — tyckas komma mina förslag till del.

Jag ber nu att i korthet få angifva dessa skäl. Jag skall dervid icke uppehålla mig vid de föreslagna lindringarne i rustnings- och rote-ringsbesvärerna, emedan Kongl. Maj:t icke sammankopplat denna fråga med de nu föreliggande organisationsfrågorna. Jag ber Kammarerna blott betänka, att hvad nu är begärdt är vida mindre än 30 procent af hvad till och med reservanterna vid 1883 års riksdag ville gifva. Nej, det är andra skäl, som gifvit mig anledning hoppas på en bättre utgång. Först och främst det att jag från kammarmajoriteten icke förr hört några uttalanden emot *nödvändigheten* af försvarets stärkande. Tvärt om hafva Kammarernas uttalanden gått i den riktning, att vi borde på bästa sätt söka vinna ett betryggande försvar; och finnes en sådan önskan hos Kammarerna, tyckte jag att hvar och en borde begagna tillfället att komma ifrån detta trampande på stället, som icke kan vara nyttigt för landet. De förslag, som blifvit framlagda, äro ytterligare sådana att de två största partier, som vid Riksdagen representeras, nemligen vännerna af 1883 års förslag och vännerna af indelningsverket, borde kunna i dessa punkter mötas, ty äfven de, som vid 1883 års riksdag mest ifrade för indelningsverkets bibehållande, uttalade att med afseende å specialvapnen maste försvaret fortfarande grundas på värfvad stam, samt värfvade armén ordnas på sätt Kongl. Maj:t då föreslagit. Det tredje skälet, som jag trodde vara än mera bestämmande än de förut nämnda och våga mera tungt i vågskålen än dessa, var afseendet på budgetens tillväxt. Det yttrades i fjor af en ärad ledamot af denna Kammare, hvilken tillika var reservant i fråga om de då framlagda, med de nu föreliggande enahanda förslag, att fråga vore »hurvida icke anslagen på 4:de hufvudtiteln redan äro så betydliga att de föreslagna anordningarna mycket lätt kunna åstadkommas med de medel, som förefinnas till försvaret i sitt nuvarande skick». — — »Jag tror således regeringen gjort klokare, om den sökt ordna de föreliggande frågorna om intendentur, om artillerivapnets förstärkande och om första uppsätt-

ningen af träng m. m. genom att flytta om ett och annat förefintligt anslag).

De af Kammarens ledamöter, som med större upmärksamhet genomläst Kongl. Maj:ts förevarande proposition, finna väl, att detta är just hvad regeringen vid denna riksdag sökt göra.

De garnisonerade regementenas kostnad är nu, efter hvad Kongl. Maj:t visat, större än behöfligt är, och, hvad värre är, denna kostnad är derjemte oberäknelig, enär staten för dem är uppgjord under förutsättning att ett visst antal af truppen *skall* permitteras emellan mötena, men detta antal af permittenter erhålles icke och tendensen att taga permission blir allt mindre och mindre. Detta förhållande har gjort att förslagsanslagen måst öfverskridas och att kostnaderna sålunda blifva oberäkneliga. Genom tillämpning af 1883 års förslag vid de värfvade regementena skulle, enligt hvad Kongl. Maj:ts proposition tydligt utvisar, besparingar kunna åstadkommas till belopp af mellan 5 och 6 hundratusen kronor årligen, och dessa beräknade besparingar kunna icke slå fel, ty de äro grundade på den förutsättning att, när skolorna slutat, finge rekapitulation icke ske på annat vilkor än att soldaten under tiden emellan mötena skulle vara permitterad. — Rekapitulationen skulle icke ske annat än för de 30 dagars mötena hvarje år, och soldaten skulle deremellan icke hafva rätt att få ligga i garnison. Under sådana förhållanden blifva de beräknade besparingarna en verklighet, och då förefaller det mig underligt, att man i alla fall kan vilja neka anslag till hvad här är begärddt.

Jag har hört framhållas, och jag hörde det nyss i Första Kammaren, att den i år begärda tillökning i kostnad på denna hufvudtitel skulle uppgå till 2,085,000 kronor. Ja, så se siffrorna ut i budgeten, men icke ökas kostnaderna för landtförsvaret derigenom att jag flyttar öfver en del utgifter från en titel till en annan, och så har här skett. Derigenom att de kostnader, som eljest skulle drabba rust- och rotehållarne, öfverflyttats till statsverket, har budgeten ökat med 1,459,000 kronor. Det återstår således i ren förhöjning icke mer än 626,000 kronor, och i denna förhöjning af 626,000 kronor ingår likväl kostnaden för byggnader, som, de må användas för hvilket ändamål som helst, dock alltid blifva statens fasta egendom. Dessa byggnader representera på budgeten ett värde af 240,000 kronor, och således blir den förhöjda årliga kostnaden för de nya organisationerna endast 386,000 kronor, under det plan till årliga besparingar — såsom ofvan nämndes — uppgående till 5 å 600,000 kronor framläggas.

Under sådana omständigheter och på alla dessa skäl trodde jag, att man skulle kunna förmå föra vår försvarsfråga något framåt mot det mål, dit alla syfta. Men äfven om jag icke trott detta, utan antagit att det skulle blifva nej till svar härpå jemväl vid denna riksdag, hade dock frågan nu framkommit likasom vid förra årets riksdag. Inser en krigsstyrelse att i organisationen finnas brister, hvilka kunna draga olycka öfver landet i händelse af krig, så är det denna styrelsens ovilkorliga skyldighet att anmäla sådant för regeringen, och regeringen är skyldig se till, huru bristerna kunna blifva afhjelpade, och att för sådant ändamål anmäla förhållandet för representationen. Men har regeringen anmält sådant för Riksdagen, och Riksdagen vägrar sitt

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

bifall till hvad som erfordras, då flyttas ansvaret öfver på Riksdagen sjelf.

Jag skall nu öfvergå till den föredragna punkten om anslaget till intendenturen. Jag får då säga, att detta är en fråga, som icke kan och icke får falla, äfven därför att det är en besparingsfråga i afseende på hela den ekonomiska förvaltningen allt framgent. För närvarande finnes, såsom den förste talaren sade, ett centralt embetsverk i Stockholm, i hvars styrelse finnes en generalintendent, som öfvervakar hela intendenturen. Närmast under honom stå intendentur vid de särskilda regementerna utan någon som helst mellanhand. Följden blir, att allt, som skall göras eller beslutas, afhandlas mellan generalintendenten eller intendentsdepartementet och de särskilda regementsintendenterna. Härigenom har åter följden blifvit, att Arméförvaltningens intendentsdepartement blifvit så öfverhopadt med göromål, i synnerhet på senare tider, då lifaktigheten och verksamheten inom armén varit något större än eljest, att detta departement knappast medhunnit att sköta de löpande göromålen. Efter granskning af balansmålens antal har regeringen varit tvungen att så väl under detta som föregående år förstärka intendentsdepartementets arbetskrafter, och detta förnämligast för att få svar på utredningar, som begärts redan på 1860-talet och som intendentsembetet icke medhunnit att besvara. Aflöningen till dessa extra arbetskrafter stiger till så pass högt belopp, att det vida öfverstiger räntan på det lilla kapital, som här i och för intendenturens kompletterande är i fråga, och det är således klart, att det icke blir någon besparing att neka detta anslag. Men hvad värre är, intendenturen, lika väl som allt annat, behöfver utvecklas, och om det centrala verket är så öfverhopadt af göromål, att det icke hinner sköta ens de löpande arbetena, så blir det omöjligt för chefen att tänka på förbättringar och förenklingar.

Det är under sådana förhållanden som staten kan få betala ganska högt hvad den annars kunde få för billigare pris, då den nu icke genom att decentralisera förvaltningen kan flytta en del af Arméförvaltningens intendentsdepartements verksamhet öfver på lägre myndigheter. Som det nu är, blir nemligen följden ofta den, att intendenturen, öfverhopadt med göromål, gerna söker stöpa allt i samma form. För att kunna granska räkningarna vill man hafva dem alla lika; för att lättare granska möteskostnaderna vill man till exempel hafva portionsstaterna lika. Tro ni, mine herrar, att, om man med ledning af de i Stockholm gällande pris gör upp en portionsstat och säger att denna skall tillämpas, denna portionsstat blir lika billig i Skåne som här, eller lika billig i Vesterbotten eller Norrbotten som i Skåne, och tvärtom.

Det tillåtes visserligen att göra undantag från dessa portionsstater, men dock under vilkor att icke den beräknade kostnaden överskrides. Då sitta förvaltningsdirektionerna vid regementena och söka lämpa sig efter dessa beräkningar, men de vilja dock taga hänsyn till manskapets behof, manskapets smak o. s. v. Jag är öfvertygad, att portionsstaten på detta sätt blir bättre, men att den icke blir billigare, vågar jag påstå. En mängd sådana exempel skulle kunna framdragas.

Decentralisation bör således ega rum, men man kan ej helt och hållet släppa efter, utan förvaltningen måste öfvervakas af andra på närmare håll befintliga myndigheter. Det är detta, som är meningen med fältintendenterna. Det är icke endast teori detta; det är erfarenheten, som talar, och det icke endast från den stora militärstaten Tyskland, såsom den föregående talaren påstått, utan äfven från många andra stater, Italien, Österrike, Danmark, Belgien, Norge, med flere. Alla dessa lands krigsstyrelser hafva funnit, att stora besparingar vunnits, sedan intendentväsendet ordnats så att en decentralisation kunnat ega rum. Såsom bevis på att det icke är endast de stora militärstaterna, som tillämpat detta, vill jag bedja att få nämna, huru intendentväsendet är ordnad i Danmark. Der finnes en generalintendent, motsvarande hvad som finnes i Sverige; vidare 3 stabshintendent, motsvarande hvad Kongl. Maj:t begärt i 5 fältintendent — den danska arméns styrka kan på fredsföt anses motsvara två tredjedelar af den svenska. — Der finnas öfverintendent, motsvarande våra regementsintendent, och intendent, motsvarande våra förrädsförvaltare, och dessutom reservintendent. Personalen uppgår, i förhållande till arméns styrka, till ungefär samma styrka som den nu för Sverige begärda.

Ett annat land, som är ungefär lika stort som Sverige, är Belgien. Armén är visserligen till numerären något större, enär den framgår på grund af allmän värnpligt, men der finnes dock en chefsintendent, motsvarande vår generalintendent, vidare fyra intendent af första klass, med öfversteaföning; dessa hafva ingen motsvarighet här i Sverige. Vidare finnas sex stycken intendent af andra klass, med öfverstelöjtnants rang, således motsvarande de här begärda fältintendenterna; ytterligare tolf underintendent af majors rang. Äfven sådana finnas icke i Sverige. — Skilnaden beror på att i andra länder sammanslår man 2 regementen till en brigad, och flera brigader till en division. Af besparingsskäl har det icke satts i fråga att här i Sverige införa brigader. Derefter komma vi till regementsintendenterna. De finnas i Belgien, till ett antal af 115, med kaptens aföning. Här hafva vi endast mellan 40 och 50. Dessutom finnas 37 intendent af löjtnants rang, 34 af underlöjtnants och 74 med underofficers rang. Det är således icke endast i de stora länderna, utan äfven i de med oss mera jemförliga, som en fullständigare organisation af intendenturen egt rum. I Danmark har jag sjelf, under 3 månaders kommandering derstädes, varit i tillfälle att studera och se de besparingar, som åstadkommits sedan den nya intendenturen derstädes började att verka. Nyttan der har visat sig vid hvarje inspektion, besparingen har stegrats och förvaltningen har förbättrats.

En större decentralisation är icke af någon obetydlig vigt, när vi taga i betraktande intendenturens andra göromål, som är att sköta hela hushållningen vid armén, då den mobiliseras. Blir det krig, så torde det snart visa sig, att icke många kunna följa den siste ärade talaren i hans tro att man kan ställa till upphandlingsauktioner enligt auktionsreglementet och gå efter statistiska tabeller. De statistiska tabeller som finnas äro för öfrigt oftast gamla. Det finnes vid mobi-

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

lisering ingenting annat att göra för intendenturen än att — på grund af kännedom om ortförhållandena — sätta i gång en hushållning, som grundar sig dels på requisitioner och dels på hemtningar från aflägsnare delar af landet af hvad som icke kan i krigsorten fås. Det anses under krigföring vara en af de svåraste detaljerna i ledningen att kunna ordna hushållningen för trupperna, och det är detta, som är fältintendenternas skyldighet. Nu säger man visserligen, att man kan i krig flytta regementsintendenter till fältintendenter och så ersätta regementsintendenterna med de intendentsaspiranter, som möjligen finnas; ja, det är sant att ett gammalt ordspråk säger: »i nödfall nyttjar man träben». Men krig medför i alla fall så många nya förhållanden mot i fred, att det blir mycket svårt göra sig hemmastadd, äfven om man endast skall sköta samma befattning, man under freden innehåft, och ännu värre blir det naturligtvis, om man skall börja kriget under främmande förhållanden. Detta gäller icke endast för fältintendenten utan också för regementsintendenten.

Uppmärksamheten emot reservanterna skulle naturligtvis fordra att jag till vederläggning upptog de skäl, som de anfört för sitt yrkande om afslag. Hvar och en, som läser reservationen, finner att man kan vara ganska kort här vid lag.

Det första skälet är att, då förslaget vid föregående riksdag afslagits, så är det, tro de, icke skäl att nu bifalla det. Detta skäl förefaller mig något vågadt, samtidigt som det talas om att få i gång en skrivelse med begäran om framläggande af 1883 års förslag, ty deraf skulle ju uppenbarligen följa, att äfven sistberörda förslag ej längre kan ifrågakomma på allvar till antagande: då man slagit i hjel det en gång, är det icke skäl att bifalla det vidare.

Hvad ater beträffar det andra skälet för afslag, eller förmenandet att den förbättring af förvaltningen, som genom den föreslagna ökningen af intendenturpersonalen möjligen skulle uppstå, icke skulle ens i nämnvärd mån motsvara den betydligt ökade kostnaden, erinrar jag derom, att den »betydligt ökade kostnad», som Utskottet kommit till, är 27,000 kronor, och emot desse Stats-Utskottets ledamöters tro att äsyftade förbättringar icke skulle i någon mån motsvara den ökade kostnaden kan jag ju lägga, i den andra vågskålen, de åsigtter i denna sak, som hysas af krigsstyrelsen, regeringen och fackmän, hvilka hafva kännedom om dessa förhållanden; — och hvart tro herrarne vågskålen då lutar?

Herr Sundin: Jag anhåller till en början att till dagens protokoll få antecknad min gensaga mot det sätt, hvarpå Stats-Utskottets ledamöter af denna Kammare innevarande år behandlat Kongl. Maj:ts proposition rörande 4:e hufvudtiteln. Jag gör detta af den orsak, att jag icke vill på mig taga någon del af det ansvar, som skulle falla på denna Kammare, derest den följde dessa ledamöters förslag i afseende på denna hufvudtitel. Jag gör det också därför att alla de anslagsfordringar, som regeringen detta år uppstått, qvarstå, hurudan grunden än må blifva för härens organisation. Jag gör det slutligen därför att statsverkets tillgångar i år äro sådana, att de utan svårighet medgifva

fyllandet utaf de af regeringen framlagda behofven. Då jag sålunda angifvit de skäl, som föranledt mig att emot Andra Kammarens Stats-Utskotts medlemmars föreliggande förslag nedlägga en gensaga, vill jag, särskildt hvad denna punkt beträffar, inskränka mig till att på de skäl, som af Herr Statsrådet och Chefen för Landtförvarsdepartementet nyss så klart framhållits, yrka bifall till Utskottets förslag.

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Herr Carl Ifvarsson: Jag undrar visst icke på att regeringen kan vara utledsen vid försvarsfrågan, men jag tror att förhållandet med representationen är detsamma. Under den tid, som förflyter, kostar försvarsväsendet i alla fall mycket penningar, och vi hafva likväl kvar det gamla skattesystemet. Om man då vill kasta skulden för ett sådant förhållande på Andra Kammaren, därför att den icke vill göra någonting till frågans lösning, så får jag på det bestämdaste tillbakavisa en sådan beskyllning. Jag tror denna Kammare gjort mera för försvarsväsendet än hvad den bort göra och ganska mycket gått dem till mötes, som så mycket tala om att en förstärkning behöfves i vårt landtförvar. Hvad denna Kammare beslutit har likväl oftast afslagits af Första Kammaren. Skälen härtill kan jag icke säga. Dock hörde man en ledamot af Första Kammaren vid slutet af diskussionen i denna fråga under 1883 ars riksdag uttala den grundsats, att han för sin del hade fått det intryck af hvad som tilldragit sig i Kammaren, att skattefrågor mera än försvarsfrågan legat Kammarens ledamöter om hjertat, något som han icke hade trott. Hvad han i detta hänseende yttrade har jag icke sett vara i protokollet vederlagdt af någon.

Jag vill likväl antaga, att Första Kammaren efter närmare besinnande äfven funnit de föreliggande förslagen vara allt för kostsamma och allt för tryckande på nationen och därför dragit sig tillbaka. Omständigheter och förhållanden ändras undan för undan, och denna fråga är i alla fall beroende på hurudana tiderna äro. Nu höres en allmän klagan öfver hela landet; man befarar en häftig kris och behöfver därför spara på alla håll. Skatterna tynga för mycket, och man önskar lindringar i stället. Under sådana omständigheter borde åtminstone representanterna från landsbygden vara sparsamma i afseende på kostnaderna för försvarsväsendet.

Hvad den nu föreliggande frågan särskildt beträffar, är det nog sant att den står i öfverensstämmelse med det system, som förut varit följdt, nemligen i så måtto att, då man vill hafva ökade anslag, så är det i främsta rummet till en ökad personal; antingen gäller det att öka befälscorpsen eller att bereda plats för andra tjenstemän.

Och det är helt naturligt att, när man går sa till väga och när man derjemte oupphörligt lappar och lappar på det gamla och icke vidtager några genomgripande förändringar, så måste försvarsväsendet blifva dyrt. Jag tror icke att det är lönt att fortsätta med detta lappningssystem och vill på samma gång uttala den åsigten, att landet icke förmår bära större skattebördor än dem, som redan finnas. Men jag föreställer mig också, att man utan att öka bördorna skulle kunna astadkomma ett bättre och kraftigare försvarsväsen. Jag har stöd för denna min åsigt i ett af Herr Krigsministern först gjordt uttalande, som gick derpå ut, att, om man finge röra sig mera fritt med de beviljade med-

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

len, så skulle otvifvelaktigt mycket mera för försvarsväsendets utveckling kunna göras än hvad nu är fallet. För vinnande af detta mål uttalade han, bland annat, att det vore lämpligt att icke låta manskapet tjena qvar tills de blifva gamla, och äfven i det fallet anser jag honom hafva rätt. Vid innevarande riksdag hafva vi likväl icke fått något förslag i den riktningen. Den åsigten har visserligen blifvit uttalad i statsrådsprotokollet, att försvarsverket borde ordnas på sådan basis, men något förslag derom föreligger icke. Om man kunde komma derhän, att skattebördorna blefve jemnare fördelade, så att de, som hafva bäst råd, blefve satta i tillfälle och finge skyldighet att efter sin förmåga deltaga i att bära dem, så tror jag att försvarsverket skulle kunna ordnas på det sätt Herr Krigsministern antydt men ty värr icke föreslagit. Folket skulle då kunna bära skattebördorna, och försvaret kunde förstärkas mer än dubbelt utan någon nämnvärd tillökning i kostnaden. Men under nuvarande förhållanden, på den ståndpunkt frågan nu står, böra vi tillse att vi icke går för långt i gifmildhet vare sig i fråga om land- eller sjöförsvaret. Man måste vägra alla anslag, förutom de allra nödvändigaste, ty eljest skola kostnaderna ökas så, att man slutligen kommer upp till en alldeles oerhörd summa, utan att man ändå har något förbättradt försvar. Vi böra för så billigt pris som möjligt söka åstadkomma ett så dugligt försvar som möjligt samt söka komma derhän, att hvar och en i mån af sin förmåga skall bidraga till kostnaden för detsamma. Så som förhållandet nu är, kan jag för min del icke bidraga till beslut om så stora anslag som de ifrågasatta. Jag tror icke heller att befolkningen inom landet är belåten med att skatterna ökas för sadana lappningar på vårt försvarsverk, som nu blifvit föreslagna.

Jag får därför för min del hemställa om bifall till reservanternas förslag.

Herrar *Gunnar Eriksson, Magnusson, Olof Andersson, Jansson i Hemmarö, Nilsson i Wrångebohl, Eriksson i Ahlberga, Börjesson, Björkman, Göransson, Larsson i Löa, A. G. Jönsson, C. M. Huss, Nilsson i Espinge, Olén, Odell, Pettersson i Alfvesta, Mallmin, Folke Andersson, Ol. Persson, Sjö och Nils Persson* instämde i detta anförande.

Herr Östling: Man har påstått att Stats-Utskottet förfarit temligen hårdhänt med de ärenden, som förekomma under 4:e hufvudtiteln, och det torde falla sig litet svårt att kunna förneka rigtigheten af detta påstående. Men i ett hänseende har Utskottet visat en ganska stor moderation. Utskottet har nemligen rörande de punkter, der det afstyrkt de framställningar, som af Kongl. Maj:t blifvit gjorda under denna hufvudtitel, icke besvärat Kamrarne med någon utförligare bevisning. Tydligen erkänner Utskottet sanningen af den gamla goda grundsatsen, att det icke är argumentens mängd utan deras inre bevisande kraft, som utgör hufvudsaken. Jag skall i detta hänseende följa det föredöme, Utskottet i sitt betänkande gifvit, i det jag, Herr Talman, under åberopande af hvad som finnes anfördt i statsrådspro-

tokollet och i Utskottets betänkande vid denna punkt, ber att få yrka bifall till den nu föredragna punkten.

Med Herr Östling förenade sig Herrar Friherre *Stackelberg, Key, Helander, Arwidsson, Friherre Nordenskiöld, Söderblom, Lundström, Lönegren, Thestrup, Scarling, Friherre Tersmeden, Arhusiander, Smith, Palmcr, Granlund, Wallberg, Thomasson, Toll och Fredenberg.*

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Herr Wieselgren yttrade: En föregående talare nämnde något om motiven för Första Kammarrens beslut i fråga om 1883 års härordningsförslag, och han följde dervid den gamla regel, som praktiseras vid rikets domstolar, nemligen att anse hvad som icke bestrides vara erkänt. Jag tror för min del, att denna metod att påbördä en representation meningar icke är fullt tillfredsställande och icke bör godkännas. Att den ärade talaren deremot hyser sagda mening om medkammarens motiv torde med ganska stor säkerhet kunna anses antyda tillvaron af en känsla, som språket benämner med ordet *misstänksamhet*. Tror emellertid den ärade talaren, att denna känsla gör sig gällande endast i det af honom anmärkta fallet? Nej, misstänksamhet finnes nog äfven på andra håll. Och då han så enkelt och öppen-
hertigt uttalade *sin* misstänksamhet mot den del af Första Kammarrens ledamöter, *blind* hvilka jag räknar högt aktade meningsvänner, vill jag vedergälla detta med att lika öppen-
hertigt förklara, att det äfven hos mig och säkerligen också hos en och annan af dem, som stå på samma sida som jag, finnes en misstänksamhet, som rigtar sig just mot den ärade talaren och hans liktänkande.

Grunden för denna känsla torde ligga ganska nära. Den är redan antydd af Herr Krigsministern i hans första anförande i dag, då han nemligen påminde oss om, att, när regeringen kommit fram med *totala* omorganisationsförslag, svaret blifvit att man icke kunde antaga något sådant förslag, och, när regeringen framkommit med *partiella* förslag, man svarat — på enahanda sätt! Nu, när åter partiella förslag fram-
bäras, mötes man med föraktligt tal om lapps-system, med tal om att det icke vore lönt att kosta något på det gamla och föråldrade för-
svars-system vi hafva, med tal om att man icke bör visa mera gif-
mildhet utan i stället sträfva efter — »ett starkt försvar». När man säger så och handlar på det sättet, så, med all respekt för desse män och ledamöter af Riksdagens Andra Kammare, har man i sanning svårt att värja sig från en viss misstänksamhet. Man måste fråga sig: kan det verkligen vara så väl bestäldt med den der ifvern att vilja stärka försvaret? Jag för min del kan icke gifva annat än nekande svar på denna fråga. Jag tror icke på dessa så ofta här afgifna försäkringar, ty man har allt för många bevis på motsatsen äfven i smärre saker. Eller ger mig icke det sätt, på hvilket den föreliggande punkten lik-
som åtskilliga andra punkter längre fram i betänkandet blifvit bemöta, skäl till denna misstro? Jag spårar i denna anslagsvägran icke ett starkt nit för landets försvar utan tvärtom likgiltighet därför, äfven om denna anslagsvägran motiveras på sätt vi nyss hört; och jag kan icke underlåta att bekänna, att den ståndpunkt jag intog till 1883 års förslag just var förestafvad af misstänksamhet. Jag tror icke på, att

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

man verkligen önskade detta 1883 års förslag sådant det då af regeringen framlades, eller att, i den form det i reservationerna förelåg, det verkligen kunde utgöra »ett starkt försvar». Det var för det samma en öfvergångstid bestämd af femton år; under den tiden kunde mycket ske.

Hvad jag för dagen inhemtat är icke egnadt att stärka mig i den tron, att efter en långvarig fred och då man öfver allt i landet på folkmöten och andra möten hört den öfvertygelsen uttalas att stridens dagar för vårt land vore förbi, att den, som ville hafva fred, också skulle få hafva fred, att vi icke vidare behöfde befara att kastas i blodiga strider och att vi följaktligen icke heller behöfde något starkt försvar, — att, säger jag, den närvarande tiden skulle vara skickad att ombilda vårt försvarsverk så, nemligen, att den beredde oss ett nytt starkt försvar; jag tror det så mycket mindre, som man ju allmänt klagat öfver bördan af det gamla försvarsverket, ehuru *vanan* att bära den måste göra att den kännes mindre tung än ett nytt försvarsverk, sådant som åsyftades med 1883 års förslag. Man har sagt, att mistänksamhet är ett gemensamt och ärfeligt drag för den svenska allmogen, och man har stämplat det såsom ett fel. Om den egenskapen är ett ärfeligt drag, ett fel, hos den föregående talaren, så vill jag dermed icke säga, att jag sjelf är en bit bättre, ty äfven jag har lika anor som han; men, om den nu är en dygd eller ett fel, så fordrar ärligheten, att man bekänner det. Och skulle jag behöfva någon vidare ursäkt mot den förebräelse, som möjligen skulle kunna för detta fel riktas mot mig, vill jag be ännu en gång få påpeka den långa följd af år, under hvilken den grupp inom Riksdagen, å hvilken jag här syftar, motsatt sig alla förbättringsförslag, hvarvid jag tillåter mig erinra om de ord, som här fälles af en i detta afseende mycket sakkunnig man, då han talade om 1883 års härordningsförslag: »det var icke ett förslag; det var en tillställning».

Jag kan icke tro på rättigheten af den näst siste talarens yttrande, att man genom anslagsvägran skulle kunna komma till ett bättre försvarsväsen, eller att den vägen är den riktiga. För min del är jag deremot öfvertygad, att man genom att *icke* vägra de begärda anslagen skulle komma till just detta bättre, som vi alla önska; och till följd deraf anser jag, att den taktik, som i detta betänkande är begagnad af utskottsledamöterna från denna Kammare, icke leder till målet.

Jag yrkar, Herr Talman, bifall till Utskottets förslag.

Herr Schenström: Jag kunde nöjas med ett instämmande i den siste talarens yttrande, men anser mig dock böra tillägga några ord. Af hvad Herr Krigsministern i början af sitt anförande uttalat, och vi i öfrigt nogsamman känna, lär man kunna för visst antaga, att vårt land mycket länge kommer att sakna ett starkt försvar. Må vi då tillmötesgå regeringen vid hvarje dess bemödande att vinna *ett*, om än *litet*, likväl *godt* försvar. För den skull yrkar äfven jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Äfven jag skulle kunna inskränka mig till endast instämma i hvad Herr Wieselgren yttrat. Jag anhåller dock att få tillägga några ord.

Jag skulle göra mig skyldig till en grof osanning, om jag sade, att Utskottet välvilligt behandlat fjerdje hufvudtiteln. Nej, det har Utskottet icke gjort; Utskottet har behandlat den på ett sätt, som måste förundra en hvar, som tagit reda derpå. Inga motiv, inga skäl! Blott och bart en förklaring, att då samma fråga varit före förra året och då ej bifallits, kunde den icke heller nu leda till annat resultat.

Hvad särskildt angår den nu föredragna punkten, har Herr Krigsministern tydliggen ådagalagt nödvändigheten af, att intendenturen ordnas på lämpligt sätt; och då man, sasom jag, i många år varit förörande i förvaltningsdirektion, kan man intyga, att icke ringa besparingar skulle kunna göras, om Kongl. Maj:ts förslag i denna punkt bifölles. Det lönar sig naturligtvis icke mycket att tala om små detaljer, hvilka jag fullkomligt känner till; och jag vill derfor endast yrka bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet afgifna förslag.

Herr Gustafsson: Så snart i denna Kammare uppstår tal om anslag för militära ändamål, och man söker åstadkomma besparingar på ett gammalt anslag eller vägra bifall till ett nytt, får man alltid höra, att representationen saknar god vilja på det sätt, att den icke vill bidra till fosterlandets försvar. För min del tror jag dock, att god vilja i detta afseende finnes hos svenska folket, fastän de styrande under många år gjort ganska mycket för att utplåna den. Dessa ord kunna tyckas hårda, och jag skulle icke uttalat dem, om jag icke varit lifligt öfvertygad om sanningen deraf. Den motvilja mot beviljande af anslag för militära ändamål, som nu finnes och för hvarje dag framträder allt skarpare, är en naturlig följd deraf, att under många år stora uppoffringar gjorts för vårt försvar, och man får höra, att dessa uppoffringar varit gagnlösa, att vi ändå icke hafva något försvar. Må vi vid sådant förhållande icke förundra oss öfver att Kongl. Maj:ts förslag om partiella reformer mötas af misstroende eller öfver att man, i stället för att höja den militära budgeten, vill minska den. Lika väl som, på sätt Herr Krigsministern yttrade, det är krigsstyrelsens pligt att underrätta Kongl. Maj:t om försvarsverkets behof, och regeringens pligt att derom underrätta representationen, tror jag det vara representationens pligt att underrätta regeringen om de strömningar, som finnas hos den stora massan af folket, med hvilken regeringen icke kommer i någon beröring. Och jag vågar säga, att majoriteten af dem, som satt mig hit, önskar besparingar helst på denna hufvudtitel.

Af dessa skäl yrkar jag bifall till reservanternas hemställan.

Herr Carl Ifvarsson: I Herr Wieselgrens anförande förekom ett yttrande, hvilket utan tvifvel var en af de gröfsta anmärkningar mot regeringen, jag någonsin hört framställas. Han yttrade nemligen, att 1883 års härordningsförslag var icke ett förslag utan en *tillställning*. För min del anser jag, att regeringen hade allvar med framläggandet af nämnda förslag. Jag ber få upprepa, att Herr Wieselgren verkligen sade *1883 års förslag*. Jag antecknade genast hans yttrande, emedan jag väntade att han skulle komma att säga, att har

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

*Angående
förhöjning af
anslaget till
intendenturen.*
(Forts.)

icke menade detta förslag. För min del tror jag, som sagdt, att regeringen hade allvar med förslaget; och att äfven de, som ville antaga detsamma med vissa modifikationer, allvarligen ville göra något för vårt försvar. Att förslaget icke ledde till något resultat, var emellertid åtminstone icke vår skull, och vi böra icke heller påbördas skulden därför. Hade Första Kammaren antagit antingen Kongl. Maj:ts förslag eller det modifierade förslaget, skulle alltid återstått utvägen att sammanjemka Kamrarnes beslut, och något resultat derigenom vunnits. Men då Första Kammaren icke ville antaga någotdera, var icke något vidare att göra. Frågan var då fallen, och hvem som bär skulden därför, behöfver man icke vidare tala om. Med min antydning om skattefrågorna har jag icke sagt, att de utgjorde det hufvudsakliga skälet för Första Kammarens afslag. Deremot har jag sagt, att äfven de voro en anledning dertill — och det står jag vid — och att man har anledning antaga, att äfven Första Kammaren ansåg, att Kongl. Maj:ts förslag gick något för långt. När det kom till kritan, sågo vi, att de, som talat högljuddast, afslogo förslaget. Till och med 1878 års förslag afslogo äfven de, som gingo ännu längre i försvarsyrkande. Men man kan icke gerna föreställa sig att det varit deras mening, att landet kunde bära större försvarsbörda, i synnerhet om icke alla ville underkasta sig att dertill bidra. De måste hafva kommit till den tanke, att landet icke vore så rikt, som man förut utmålade. Jag tror att vi i dessa dagar fått visslet derom, att landets förmåga icke är så stark som förut, och för min del har jag många ganger betonat detta i Kammaren. Vid sådant förhållande är det icke att undra på, att man vill hålla igen och ordna så att de uppoffringar, som göras, blifva så mycket som möjligt till gagn. Jag vill icke klandra regeringen för det hon icke nu framkommit med något genomgripande förslag. Regeringen hade nyligen gjort ett misslyckadt försök i den vägen och hade därför skäl att nu hålla sig tillbaka. Jag vill blott taga fasta på den plan, regeringen framlade vid riksdagen 1883, och önskar att den måste komma tillbaka med modifikationer efter landets förmåga.

Den ärade talaren yttrade sig vidare om folkmötena och nämde att folket der uttalat sig så och så. Jag beklagar, att så många folkmöten hållits och att man vid dessa uttalat sig, innan man erhållit någon närmare kännedom om frågan. Ty mångenstädes har man uttalat sig för indelningsverket i hopp att undvika en utsträckt värnpligt, och ändock kommer må hända en utsträckning af värnpligten att i så fall erfordras i högre grad än annars, åtminstone något mer än förut. De hafva säkerligen icke tänkt sig båda delarne, och därför äro folkmötens uttalande i detta hänseende icke att lita på. Men om man vill fästa något afseende vid de afgifna opinionsyttringarna, skall man finna att, då man talat om indelningsverkets omorganisation eller försvarsverkets utveckling, man dermed alltid satt i sammanhang en utjemning af bördorna. I det hänseende tror jag folkmötena förtjena afseende. Både de, som vilja bibehålla indelningsverket, och de som vilja ordna försvaret på annan grund, önska att kostnaden måtte öfvertagas af staten, båda åsyfta en utjemning af bördorna, så att de, som äro fria från deltagandet deri, måtte få vidkännas sin del i för-

svarskostnaden. Detta bevisar, att den del af folket, som bär bördorna, icke anser sig kunna bära tyngre bördor än hittills, utan tvärtom behöfver erhålla lindringar. Vid denna Riksdag föreligger visserligen ett förslag om någon lättnad i afseende å bördorna, detta i förening med en värnpligtslag, men i öfrigt icke något förslag till ordnande af försvaret. Det skulle blott bli en liten del af tungan, som lättades, och man vet icke alls, huru det skulle komma att gå med de återstående bördorna. Det bör således icke förundra någon, om man, såsom talaren på göteborgsbänken nämnde, vore misstänksam och befarade, att det ej skulle blifva fråga om vidare lindringar, men blott ökade kostnader. Om man ser saken från högre synpunkt, så bör det icke klandras att man vill spara. En tillökning i försvaret med dess nu varande organisation kan icke bli annat än ett lappverk, och jag står vid hvad jag har sagt, Vi hafva yttranden äfven från krigsministern, som gå i samma riktning, och jag gillar dem till fullo. Jag skulle vilja i detta afseende gifva krigsministern friare händer, men det kan icke ske utan Riksdagens medgifvande. För min del vill jag härmed icke hafva sagt hvad som kan genomföras, utan jag har blott velat uttala min mening, ty meningarne inom Kamrarne äro mähända så delade, att man icke kan komma någonstädes. Detta vore visserligen beklagligt, men det är dock något, som vi icke kunna hjälpa. Vi måste söka hålla igen, så att vi icke utsätta oss för att från hela landet få emottaga förebråelser, derfor att vi varit alltför efterlätna och gifvit för mycket. Det är visserligen en sanning, att det för närvarande finnes öfverskott i statskassan, men går man in på anslag, der det gäller att få nya utgifter undan för undan, då är det icke säkert att detta öfverskott förslår långt äfven för kommande år, utan då måste man säkerligen inom kort ytterligare öka skatterna. Man hör från ena hållet klagomål öfver att vi icke gjort hvad vi bort göra och hållit igen tillräckligt och från annat håll är man missnöjd med, att försvaret står på en så dålig ståndpunkt. Det är derfor jag önskar, att något nyttigt och godt måtte kunna göras för försvaret, men att, hvad som än göres, det likväl på samma gång må blifva ändamålsenligt och så billigt som möjligt. Af hvad som nu blifvit sagdt här, har jag dock icke blifvit öfvertygad om nödvändigheten af att i förevarande fall bifalla Kongl. Maj:ts proposition och derfor vidhåller jag fortfarande mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Danielson: Då jag förra gången hade ordet, tillät jag mig icke att ingå i någon diskussion om annat än den föreliggande punkten; men då Herr Krigsministern sjelf fört diskussionen in på de allmänna reflexionernas område rörande försvarsväsendet i allmänhet och åtskilliga andra talare följt hans exempel, så torde det mähända tillåtas äfven mig att i sådant fall sväfvä ut något litet. Jag får då säga, att hvad beträffar besyrligheten, att majoriteten här i Kamraren icke vill något betryggande försvar, så kunna vi bära den besyrligheten med lugn, ty den är alldeles obefogad. Jag ber att i det afseendet få hänvisa till 1883 års förslag; det innehöll hvad vi ville och der står tydligt hvad vi önskade och det var icke för ro skull utan fullt allvarligt menadt; men då var det

*Angående
förhöjning af
anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning af
anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

Första Kammaren, som ansåg skattereformen icke vara berättigad, och dess intresse för grundskatternas bibehållande var större än kärleken till landets försvar. Herr Krigsministern sade vidare, att hvarken 1875 eller 1877 har man velat göra något för landets försvar. Ja vi minnas nog litet hvar 1877 års förslag; det var ett stympadt förslag och framkom endast för att ytterligare betunga rust- och rotheållarne. De skulle visserligen få en lindring af 10 procent, men i stället skulle de vara skyldige att öfvertaga alla ovissa besvär, som äro förenade med försvarsväsendet. Hade det varit tvärtom, att staten i stället öfvertagit de ovissa besvären, då hade saken ställt sig helt annorlunda; men det var icke så. Och på det sättet envisas regeringen gång på gång att komma fram med förslag, som gå i samma riktning, och så länge detta sker, må det icke förundra någon, om vi också gång på gång tillbakavisa dessa förslag. För min del tror jag, att regeringen nu haft mera än tillräckligt god tid att framkomma med ett fullständigt förslag till lösning af skatte- och försvarsfrågorna; så att man en gång kunde bli kvitt dessa sekelgamla orättvisor, som statsministern sjelf i ett yttrande medgifvit nu hvila på jorden. Jag är honom mycket tacksam för det yttrandet, men jag skulle varit ännu mera tacksam, om ett fullständigt förslag till utjemnade af dessa orättvisor blifvit framlagdt. Intill dess detta skett, vill jag hoppas och tro, att majoriteten i denna Kammare aldrig skall antaga några partiella förslag, sådana som nu föreligga. Vi vilja alla komma till målet, men endast på rättvisa grunder; och vi vänta rättvisa och vilja ännu tro, att rättvisa och billighet till sist skall göra sig gällande.

Här har en talare klandrat Utskottet, för att det icke skrifvit några utförliga motiveringar; ja, hvad vi än hade skrifvit, är jag öfvertygad, att det icke varit herrarne till lags; så dermed hade icke varit mycket vunnet. En annan talare på helsingborgsbänken gjorde Utskottet rätt hårda beskyllningar och påstod, att Utskottet visat okunighet om dessa frågor; mig förefaller dock, som den talarens egna kunskaper i frågan icke vore så särdeles stora, då han flera gånger talade om »den förevarande paragrafen»; Utskottets betänkande innehåller nemligen inga paragrafer utan endast olika punkter. Hans yttrande i öfrigt får stå för hans räkning.

En talare på göteborgsbänken har i dag, likasom många gånger förut, haft godheten meddela Kammaren sina anor och att han härstammar från bondeståndet och den jordbrukande klassen; men det är ledsamt, att hvarje gång han för dessa sina anor på tal, så glömmar han alldeles bort de konsekvenser, som deraf borde följa, att han nemligen borde vara dessa sina stamfränder, hvilka nu bruka den svenska jorden, behjelpig att få de orättvisa bördor aflyftade, som nu tynga på dem. Han yttrade äfven, att för den som länge burit på en börda, så att den blifvit till vana, för honom kan icke bördan kännas så tung. Ja, det är hårdt att få höra sådant tal; men det exemplet passar icke här, ty *orättvisa* bördor äro tyngre än materiella bördor, och *vanan* att lida orätt utjemnar icke orättvisor. För min del hoppas och tror jag dock, att dessa bördor en gång skola blifva aflyftade och det kanske snart nog trots de nu mörka utsigterna. Emellertid nu till saken, så får jag säga att då man ännu icke har klart

för sig, huru vida indelningsverket skall bibehållas eller utvecklas, eller om försvaret skall byggas på annan och ny grund, så länge kan man icke begära, att vi skola vara med om att lappa på det gamla, som vi nu hafva. Jag skulle kunna hafva ännu mycket mera att säga, men skall icke dermed upptaga tiden, då jag förmodar att alla helst se, att man håller sig till den fråga som föreligger. Hvad Herr Krigsministern derom anfört, anser jag heller ingenting bevisa: han sade, att han hört af militärer i andra länder, att genom antagande af ett sådant förslag, som nu afses, skulle besparingar kunna åstadkommas; ja det är naturligt, att vederbörande säga så, ty ingen vill väl gerna klandra sina egna åtgärder; men om andra finge titta i papperen hos dessa utländingar, så kanske de skulle komma till ett annat resultat. Och hvad beträffar hans yttrande, att det vore nödvändigt att nu antaga åtminstone Utskottets förslag, därför att ingen vet, huru snart ett krig kan utbryta, så vill jag hoppas och tro, att kriget ännu skall vara långt borta. För min del anser jag det icke vara någon fara vid att afslå Kongl. Maj:ts proposition och yrkar därför fortfarande bifall till reservanternas förslag; helst som jag har den uppfattningen att den intendentur vi ega än vidare motsvarar sitt ändamål.

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Häruti instämde Herrar *J. F. Carlsson, Jansson* i Krakerud, *And. Bengtsson, Sjöberg* i Bodaryd och *Erickson* i Bjersby.

Herr Joh. Ohlsson: Oberoende af den frågan, huru vårt försvar nu är eller kommer att ordnas, torde det dock vara en gemensam önskan, att så god hushållning som möjligt måtte göra sig gällande inom den armé, vi redan ega. På grund af så väl de upplysningar, som af Herr Krigsministern i denna fråga blifvit lemnade, som hvad i öfrigt i samma syfte blifvit anfördt och i någon mån på grund af den lilla erfarenhet, jag eger om hushållning med allmänna medel, synes det mig, som den utveckling af intendenturen, Kongl. Maj:t här föreslagit och hvartill Utskottet delvis tillstyrkt beviljande af medel, just vore egnad att åstadkomma en bättre hushållning, än som hittills varit möjlig. För min del tror jag därför, att den vinst som sålunda skulle uppkomma, vore långt större än den direkta uppoffring, som nu för ändamålet blifvit föreslagen. Till följd af denna min uppfattning kommer jag att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr *Blomberg* instämde i detta yttrande.

Herr Wieselgren: Jag skall till en början bedja att få tacka den ärade representanten på hallandsbänken, därför att han påpekade en missägning till hvilken jag skulle gjort mig skyldig. Jag trodde mig nemligen hafva sagt, att en talare vid 1883 års riksdag omtalade 1878 års härordningsförslag såsom icke ett förslag utan en tillställning, men jag måtte hafva uttryckt mig annorlunda, än jag menat; jag får därför tacka honom för den rättelse, han gaf mig. Jag tror dock nästan att han sjelf nyss gjorde sig skyldig till en ännu större missägning. Han talade nemligen ett par gånger om sin önskan, att få ett på en gång sparsamt och ändamålsenligt försvarsväsen, men icke förty slu-

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

tade han med att yrka afslag å den föreliggande punkten. Nyss hörde vi likväl från regeringsbänken, som jag tyckte med full klarhet och reda, upplysas, att just antagandet af detta regeringens förslag skulle leda till sparsamhet i krigsförvaltningen. Om han har en sådan öfvertygelse, förefaller det mig såsom en missägning att nu kunna yrka bifall till reservanternas förslag. Jag vill nemligen tro, att denne grånade veteran icke i det stycket skall efterlikna min vän på ölandsbänken, som med ovanlig grad af sjelftillit förklarade, att hvad krigsministern sagt icke var något att fästa afseende vid, utan att man hellre borde tro på reservanterne från denna Kammare. Hysar man något förtroende för sin regering och för den man, som är kallad att stå i spetsen för en allvarsam och vidtomfattande förvaltningsgren, borde man väl skänka honom tillit, då det gäller rena sakförhållanden. Jag vill nemligen icke hafva sagt, att man i fråga om åsikter och uppfattning nödvändigt skall vara af samma tanke som han; men då det gäller rena sakförhållanden, tror jag man bör vara så pass anspråkslös, att man gifver honom vitsord framför sig sjelf.

Min ärade vän på ölandsbänken anmärkte också, att jag talat om mina anor från bondeståndet och att jag äfven förut talat om dem här i Kammaren. Det har jag nog gjort, efter han påstår det; men har han ock förstätt anledningen dertill? Jag vill säga honom den. Ett minne, af hvilket jag ännu bibehåller det djupaste intryck, daterar sig från mina första riksdagsår, särskildt fran den allvarsamma debatt, som egde rum vid 1877 års riksdag, då den ena efter den andra af landtmannapartiet uppträdde och lät oss stadsrepresentanter förstå, att *vi* icke kunde hafva rätt att tala i svenska folkets namn, ty »svenska folket» var något helt annat, och dit hörde icke vi. Det var landtmannapartiet, som representerade detta svenska folk, och hvad svenska folket önskade, uttalades genom landtmannapartiets mun, men vi stadsrepresentanter hade ingenting att säga.

Derföre har jag trott och tror fortfarande, att det kan vara rätt nyttigt och nödigt för de gode herrarne af landtmannapartiet att gång efter annan erhålla en erinran om att äfven vi, representanter för Sveriges städer, hafva fullkomligt lika folkliga anor, som de, och att, om också en och annan af våra föfäder, i följd af särskild begåfning för någon annan lefnadsbana, förflyttats till annan samhällsklass, så är icke dermed sagdt, att icke deras afkomlingar hafva samma rätt som de hade att erkännas tillhöra och representera det svenska folket. Det är af sådan anledning, som jag har erinrat om de der anorna; och jag vågar också anse mig vara lika mycket svenska folkets representant och ett lika verkligt »barn af svenska folket» som trots någon i denna Kammare. Också ber jag att få svara min vän der borta på ölandsbänken, att jag aldrig glömt »tillämpningen» af denna min börd; ty om han menar att jag, derför att jag härstammar från den svenska bondeklassen, nödvändigtvis skulle anse att grundskatter och indelningsverk vore orättvisa och derföre borde afskaffas, så tar han fel. I fråga om dem såväl som om många andra så kallade orättvisor, hvilka man anser behöfva utjemnas, har jag omöjligen kunnat låta mig bestämmas af annat än min öfvertygelse — och jag hoppas att så allt

hädanefter skall komma att ske. På den vädjan hans ord kunde innebära, är hvad jag nu yttrat det enda svar, jag har att afgifva

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Herr Sven Nilsson: Eftersom man redan nu börjat debatten angående försvarsfrågan i dess helhet, så torde det kanhända vara lika lämpligt för mig att redan nu tala något om densamma, ehuru vi nog sedermera komma att härom ytterligare tala. Jag får då i första rummet hembära min tacksamhet till den ledamot af regeringen, som i dag haft ordet i denna Kammare och dervid, i motsats mot hvad man vanligen får höra från dem, som bekämpa vår mening i försvarsfrågan, förklarar att han aldrig förnekat att denna Kammares majoritet varit villig att göra ganska mycket för landets försvar. För detta erkännande från hans sida egnar jag honom min fulla tacksamhet, emedan detta erkännande var fullkomligt sant.

Jag föreställer mig äfven att Regeringen med en sådan uppfattning framdeles skall visa det tillmötesgående som erfordras när det gäller att ånyo upptaga landets viktigaste fråga för att få den fullständigt löst. Man har sagt att man icke skulle vilja dela det ansvar, som komme att drabba majoriteten i denna Kammare, om den afsloge förevarande punkter i förslaget rörande fjerde hufvudtiteln, fraser, som vid andra tillfällen torde varit mest tillämpliga på dem, som föra sådant tal; men, mine herrar, jag för min del är ej rädd för en sådan uppfattning, utan skulle känna mig ganska oberörd af detta ansvar, emedan jag är förvissad derom, att de anslag, hvarom här är fråga, icke komma att lända till någon väsentlig förbättring af vårt försvarsväsende, enär jag anser att en sådan förbättring kan åstadkommas endast genom en fullständig omorganisation af vårt försvar, men deremot alldeles icke står att vinna genom partiella förbättringar på det gamla, som ej kan förbättras. Jag har således alldeles samma uppfattning, som ett par föregående talare, hvilka likaledes äro ledamöter af Stats-Utskottet, uttalat, eller att så länge icke en fullständig plan för ordnandet af hela vårt skatt- och försvarsväsende blifvit framlagd, utan man endast föreslår partiella förbättringar, så skall man icke ens slutligen nå det mål, till hvilket man vill komma, nemligen ett tillfredsställande försvar. Man har jemväl sagt att detta förslag kan läggas till grund för och passa in i hvilket försvar som helst. Ja, detta är fullkomligt sant, men jag får för min del säga, att jag icke vill göra sådana förbättringar i försvaret, som kunna tjena till grund för det försvar vi nu hafva, emedan detta enligt min tanke ej duger ens att förbättra. Men antagandet af ett sådant företag skall otvifvelaktigt leda derhän, att vi få bibehålla vårt gamla indelningsverk kanske ännu i århundraden, just därför att de föreliggande förslagen på fjerde hufvudtiteln passa in på att kunna behålla det gamla och oeffterättliga i oförändradt skick. Således är det naturligt att jag med denna min uppfattning icke kan gå in på föreliggande förslag, hvilket, äfven om detsamma innebär en förbättring i försvarskraften för tillfället, likväl icke är af den beskaffenhet, att det bör godkännas förr än andra grunder för försvaret i sin helhet antagas. Det är märkvärdigt att, så snart det gäller vårt försvarsväsendes ordnande, man alltid och senast i dag fått höra den gamla beskyllningen uttalas mot majoriteten i denna

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

Kammare, att den ingenting vill göra för försvaret. Ja, man har till och med gått så långt, att man påstått att majoritetens beslut i Första Kammaren 1883, som afslog förslaget om en ny härorganisation, varit förestafvadt af allvar att lösa dessa frågor, och icke af obenägenhet emot skatteafskrifningen, utan således af helt andra bevekelsegrunder. Men, mine herrar, lyckligtvis hafva vi fått ett annat erkännande från regeringsbänken, och när man läser Första Kammarens protokoll i föesvarsfrågan för år 1883, samt dervid finner att minst $\frac{3}{4}$ af hvad som dervid yttrats rört sig kring frågorna om indelningsverk och grundskatter och således högst $\frac{1}{4}$ talats om landets försvar, så inser man nog att det endast varit afvoghet emot den föreslagna afskrifningen af grundskatterna och indelningsverket som varit till hinders för antagande af de förslag, som då blifvit framställda angående ordnande af vårt försvar, och den talare, som sist hade ordet och som i dag fört denna fråga på tal, hade begått samma fel icke blott förut utan äfven i dag. Jag tror att hos honom förkärleken för bibehållandet af indelningsverket och särskildt grundskatterna varit bestämmande för att icke antaga 1883 års förslag, och att förhållandet varit enahanda med afseende på största delen af dem, som då hindrade antagandet af nämnda förslag: särskildt i Första Kammaren, derom torde allmänheten vara fullkomligt öfvertygad.

Om den ärade talaren på göteborgsbänken verkligen varit angelägen om ett bättre försvar än det vi ega, tror jag att han i främsta rummet bör beklaga, att icke försvarsfrågan år 1883 blef löst. Jag tror icke att tiderna äro sådana, att man sedan dess haft utsigt att få ett bättre försvar, än som då erbjöds utan att meningarne deremot allt mera sedan dess gått i den rigtningen, att ju mindre försvaret är, desto bättre. Jag delar icke de nihilistiska strömningar, som på senare tiden genom konstlade medel kommit till stånd, men det kan icke bestridas att, den allmänna meningen i landet uttalat sig för den uppfattningen att försvaret bör ordnas med så små omkostnader som möjligt. Jag tror derföre, att det af dem, som önskat ett starkare försvar, måste numera betraktas som en ren olycka, att icke 1883 års förslag gick igenom äfven med de modifikationer, som Andra Kammaren då beslutade, men då var det förkärleken för bibehållandet af grundskatterna och indelningsverket som spelade huvudrollen, i hvilken den ärade talaren tog en verksam del; men ingen skall kunna öfvertyga mig, att försvarsfrågan skall kunna lösas utan i sammanhang med indelningsverket och grundskatternas afskaffande. Man må säga hvad man vill om uttalandena på folkmötena, hvarpå man velat lägga så stor vikt; ett faktum är dock att stämningen är sådan, att om värnpligten skall ökas, skatterna jemväl skola rättvist fördelas; men frågan har i allmänhet ej blifvit å dessa möten ärligt framställd; uppställ blott den enkla frågan på folkmötena: vill ni åtaga eder allmän värnpligt, men ändå behålla grundskatterna och indelningsverket, så skall mau icke vara villrådig om att svaret skall blifva ett enhälligt nej. Visst är det emellertid, att Herr Wieselgren vill det förra, men ej det senare.

Det hade derföre i min tanke varit lyckligt, jag säger det rent ut, om regeringen redan för denna Riksdag hade framlagt ett fullständigt

förslag till försvarets ordnande, ty ju längre det dröjer med sakens afgörande, desto sämre är det. För hvarje gång en Kongl. proposition blir afslagen blir ställningen ofördelaktigare. Jag klandrar icke regeringen för att den icke har framlagt ett sådant förslag, då det förut har försökts med så många andra, men jag tror att det skulle hafva varit nyttigt för frågans lösning om regeringen icke öfvergifvit 1883 års ståndpunkt i hufvudsak. Jag hoppas emellertid att, då frågan återkommer, den kommer i en helgjuten form, så att Riksdagen kan antaga den. Det är således icke af den ringaste afvoghet mot regeringen som jag yrkar afslag å det i denna punkt begärda anslag, likasom å de öfriga å fjerde hufvudtiteln förekommande, som af denna Kammares ledamöter inom Utskottet icke kunnat tillstyrkas, utan om mina anmärkningar i det hänseendet skola gälla någon, då är det Första Kammaren, som förstört frågan, och den må veta, att, om det skall blifva något försvar utaf, skall det vara något helt-och icke ett lappverk, ty något annat är det icke, som den Kammaren hittills velat. Den nu föreliggande frågan må emellertid få hvad utgång som helst, så hoppas jag dock att regeringen skall göra oss rättvisa, såsom vi också i dag hört uttalas från statsrådsbänken, att majoriteten i denna Kammare, fastän den yrkar afslag å regeringens framställning, icke må anses som nihilistisk emot landets försvar, ty vi vilja hafva ett försvar, sådant att det kan bäras af landet utan att bördan blir allt för stor, och om rättvisa vederfares i skattefrågorna, som dermed hafva ett oskiljaktigt sammanhang.

Jag anhåller om bifall till reservanternas förslag.

I detta anförande instämde Herrar *H. Johnson, J. Bengtsson, Hans Andersson* i Nöbbelöf, *Trulsson* och *Svensson* i Bossgården.

Härefter lemnades ordet åt

Hans Excellens Herr Statsministern *Themptander*, som anförde: Det hade visserligen icke varit min afsigt att deltaga i diskussionen öfver denna punkt, men när den nu har tagit den omfattning, att den berört icke allenast försvarsfrågan i dess helhet utan både försvars- och skattefrågorna, kan jag icke underlåta att i ämnet yttra några ord.

Jag ber då först att få, med anledning af hvad talaren på kalmarbänken, Herr *Danielson*, nyss yttrade, fästa uppmärksamheten uppå, att det dock torde vara något skäl att närmare betänka, huru vida denna Kammare, med det intresse som dess majoritet hyser för skattefrågans lösning, redan nu bör intaga den ståndpunkt, hvilken Herr *Danielson* i sitt anförande antydde. Man kan i likhet med mig erkänna angelägenheten af att utplåna de särskilda skattebördor, som hvilat på viss jord, men, mine herrar, man måste tillika alltid komma ihåg, att talet om att dessa gamla bördor så länge hvilat på jorden, att de för de nuvarande egarne icke äro af samma betungande art, som de egde då de ursprungligen pålades, det talet har dock så till vida berättigande, att jag tviflar på att det finnes någon menniska, som med allvar skulle vilja yrka, att man i ett enda tag utplånade dessa skattebördor. Och det kommer sig deraf att genom en sådan åtgärd skulle

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

man vidtaga en så våldsam öfverflyttning af dessa bördor från dem, som nu bära dem, på andra samhällslager, att man rent af störde möjligheten att ordna landets skatteförhållanden på ett rimligt sätt. Jag vill i det afseendet begagna en bild. Det är lättare att bära en tung börda, vid hvilken man är van, än att få en tung börda häftigt kastad på sina skuldror, och denna sak måste man i all skattepolitik noga uppmärksamma för att låta de förändringar i skatteförhållandena, som erfordras, inträda på ett sådant mera långsamt sätt, som af omständigheterna medgifves. Det finnes heller icke, så vidt jag vet, någon, som ifrågasatt att man skulle i ett enda ögonblick låta dessa skatter försvinna, utan alla förslag, som varit framlagda, vittna om att man anser, att en småningom skeende utjemning skall ega rum. Skiljaktigheten mellan de olika vägarne för att nå detta mål, synes ligga deri, att man på den ena sidan yrkar, att man på en gång skall uppgöra en plan för framtiden för en sådan utjemning, under det man på den andra sidan — och det är på den regeringen genom sina i år framlagda förslag stält sig — önskar att, eftersom statsbudgeten nu medgifver en betydande lindring i dessa bördor, lemna Riksdagen tillfälle att besluta en nedsättning i de ifrågavarande skatterna. Jag har ju äfven kontrasierat en proposition om en fullständig plan i detta fall och jag har till och med erkänt, att en dylik kan ur ren skattesynpunkt ega vissa företräden, men det är å andra sidan otvifvelaktigt, att svårigheterna att genomdriva en plan för framtiden äro ojemförligt större än att få till stånd ett beslut om en skattenedsättning, som kan fullt motiveras af förhållanden, som föreligga och kunna med en viss säkerhet bedömas. Om man deremot vill besluta en plan för afskrifningen, som skall tillämpas under en lång följd af år, väpnar man mot ett sådant förslag hela det motstånd, som hemtar sina argument från omöjligheten att bedöma, huru i en framtid statens finansiella förhållanden kunna gestalta sig. Jag kan icke mot en sådan plan för afskrifningen anföra något starkare argument än det, som en talare på hallandsbänken nyss anförde mot den nu föredragna punkten, då han sade, att man icke gerna ville binda sig vid så beskaffade anslag, som innefatta årligen återkommande utgifter, enär man icke visste, huru vida i framtiden budgetförhållandena kunde komma att medgifva det. Det är precis samma argument, som med vida större styrka och med än större fog kan rättas mot en på budgeten i framtiden så kraftigt verkande sak som en på förhand fastställd plan för skatteafskrifning. Det är också därför jag tror, att, om man eger intresse för skattefrågans lösning, det icke är så alldeles gifvet, att man handlar i det intresset genom att yrka på att få en plan fastställd. Mine herrar, vi skola alltid komma i håg, att denna fråga är af den beskaffenhet, att, om man vill räkna på möjligheten af dess lösning, man ej får ställa sig på den ståndpunkten, att man säger, att denna Kammares majoritet aldrig kommer att gå in på det eller det. Med det argumentet kan man visserligen tillintetgöra hvarje förslag till frågans lösning, men om vi vilja komma till något positivt resultat, må vi komma i håg, att man för att nå det målet måste räkna äfven med andra faktorer än blott denna Kammares majoritet.

Från dessa argument beträffande skattefrågan har man sedermera hemtat stöd för att icke heller vilja gifva sig in på de partiella för-

bättringarne i afseende på försvaret. Detta uttryck, *partiella förbättringar*, synes mig i viss mån hafva blifvit ett slagord. Partiella förbättringar kunna nemligen vara af väsentligen skiljaktig beskaffenhet. Vi veta att frågan om den grund, hvarpå försvaret skall organiseras, på senare tider varit föremål för mycket stridiga omdömen här i landet. Å ena sidan vill man behålla den nu bestående grunden, å andra sidan vill man utbyta den mot de nya former, som innefattas i 1883 års förslag. Nu kan jag väl förstå, att anhängarne af indelningsverket likasom anhängarne af 1883 års förslag äro mycket rädda för att besluta några så beskaffade partiella förbättringar, hvarigenom man liksom skulle binda sig vid en organisation, som man icke gillar. Jag kan förstå att indelningsverkets anhängare — jag talar här om indelningsverket såsom militärisk organisation — äro rädda för att gå in på sådana partiella förbättringar, hvarigenom indelningsverkets nuvarande form skulle rubbas, och på motsvarande sätt förhåller det sig med vännerna till 1883 års förslag. En sådan ställning är också helt naturlig, ty äfven här vid lag läser man mycket väl få betänka sig, innan man anser det gifvet, i hvilken rigtning meningen i den frågan hos svenska folket för närvarande går. Det är icke så säkert, som man på åtskilliga håll tyckes föreställa sig, att ett förslag bygd på 1883 års grunder verkligen eger utsigt till den framgång, att det kan blifva ett definitivt beslut. För min del har jag haft och har fortfarande — jag erkänner det öppet — stora sympatier för 1883 års förslag, men jag erkänner äfven, att det innefattar en så genomgripande förändring i landets härorganisation, att man kan betvifla, om svenska folket i allmänhet efter en sjuttioårig fred skulle vara sinnadt på rak arm besluta en sådan förändring utan att hafva åtminstone *något* erfarenhetens vittnesbörd om huru en så beskaffad förändring skulle gestalta sig. Det är emellertid ett sådant vittnesbörd, som det nu finnes utsigt att kunna erhålla genom det förslag krigsministern framlagt, då han vill tillämpa 1883 års grunder på den nuvarande värfvade armén. Jag är lifligt öfvertygad om, att dessa grunder skola visa sig kunna användas utan att medföra de vådor, som från andra håll förutses, och att framtiden skall ådagalägga, att samma former i vidsträcktare grad skola kunna läggas till grund för en arméorganisation. Jag ber eder därför, mine herrar, väl betänka saken; varen icke så säkra på — såvidt öfverhufvud taget något intresse finnes för att lösa dessa frågor — att det går an för närvarande att söka genomdrifva ett förslag af den omfattning som 1883 års förslag, ett förslag, som innebar en den fullständigaste omskapning af vår härorganisation. Man kan hafva intresse för detta förslag, men deraf följer icke, att förutsättningarna nu förefinnas för att förvandla det till en definitiv arméorganisation.

Jag öfvergår nu till en annan art af partiella förbättringar, eller sådana som de, om hvilka i denna punkt är fråga. Det finnes nemligen sådana förbättringar i försvarsväsendet, som icke beröra den ena eller andra formen för organiserandet af sjelfva stamtruppen. Sådana förbättringar äro t. ex. de, som angå specialvapnen, trängens, intendenturväsendet m. m., och som äro alldeles lika nödvändiga under den ena organisationen som under den andra. Och icke må herrarne tro, att det underlättar de stora frågornas lösning att uppskjuta alla dessa

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

frågor, så att när man skall behandla sjelfva stamorganisationen, man måste på samma gång tänka på allting annat, som hör till försvarsväsendet. Har man intresse för 1883 års förslag, bör man snarare söka tillse, att sådana, saker som icke stå i det nära samband med detta förslag, att de icke kunna särskildt för sig behandlas, icke onödigtvis uppskjutas. Jag försäkrar herrarne, att en ny arméorganisation skall blifva svårare att genomföra i samma mån dimensionerna af densamma äro större. Men derjemte har jag den bestämda uppfattningen, att man genom att motsätta sig alla förslag till partiella förbättringar och genom att gifva så väl skattefrågan som arméorganisationsfrågan det största möjliga omfång motarbetar sitt eget intresse. Derföre kan man efter min tanke ifrågasätta, på hvilken sida intresset för dessa frågor lösning är störst, på den, der man vill gå, på den väg, som så småningom kan leda till målet, eller på den, der man äflas att från början gifva dessa frågor dimensioner, som blifva så afskräckande, att man i sjelfva verket endast motarbetar all lösning af desamma.

Herr Johansson i Nøraskog yttrade: Det är icke alldeles utan, att det stora omfang, debatten erhållit, förmått äfven mig att begära ordet. Det har dock förnämligast skett i anledning af ett yttrande från talaren på göteborgsbänken, att efter en femtonårig riksdagsverksamhet han funne bemödandena för försvarsväsendets stärkande alldeles fruktlösa. Ja, i det hänseendet kan han ha rätt, att vi icke kommit mycket längre än då i afseende å de grunder, hvarpå en härorganisation bör byggas, men hvad angår de ordinarie utgifterna i öfrigt på 4:de hufvudtiteln, skall jag be att få uppdraga en parallel mellan förhållandena år 1870 och nu. Jag gör detta så mycket hellre, som 1870 års riksdag var den första jag bevistade, och det kan ju vara intressant att se, huru förhållandena utvecklats sedan den tiden. Slutsumman af hufvudtiteln i den nämnda år upprättade riksstaten för år 1871 uppgick nämligen till 9,676,400 kronor, men i den budget, som gäller för innevarande år, till 17,397,200 kronor, d. v. s. anslagen hafva under dessa fenton år i det närmaste fördubblats. Detta synes åtminstone utvisa, att man icke lär kunna tillvita Riksdagen att hafva gjort ingenting till försvarsväsendets stärkande. Är det vid sådant förhållande representationens fel, om försvarsverket står på samma låga ståndpunkt nu som då, det är en fråga, som underställer sig ett mera sakkunnigt bedömande än mitt eget. Öfvergår jag till en granskning af de särskilda hufvudposterna i 4:de hufvudtiteln, så utgjorde anslaget till indelta armén vid nämnda tidpunkt endast 3,895,000 kronor, men uppgår nu till 7,073,500 kronor. Hvad kan då anledningen vara till, att endast denna post nära nog fördubblats? Man kan visserligen härtill svara, att boställena blifvit indragna till statsverket och befälslönerna i stället ökade, och detta är sant, men jag tror å andra sidan icke att boställena lemna statsverket en inkomst, som motsvarar förhöjningen i lönerna, och jag tror icke heller att den indelta armén i något afseende är dugligare nu än för 15 år sedan. Detsamma är äfven förhållandet med den värfvade armén. För denna utgiftstitel har anslaget från 1870, då det var 2,557,500 kronor, höjts till 5,096,000 kronor, d. v. s. likaledes blifvit i det närmaste fördubbladt. Under tiden eller rättare sagdt från

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

1875 ha visserligen de värfvade truppernas antal ökats från 5,067 till 6,756 man, men jag kan icke föreställa mig, att denna tillökning af nära 2,000 man ensamt kunnat föranleda en så stor ökning i utgifterna. Ser man på de öfriga hufvudposterna under 4:de hufvudtiteln, så skall man finna att utgifterna äfven der under de senare åren högst betydligt ökats; och så är äfven förhållandet med nästan hvar och ett af de särskilda anslagen. Jag protesterar derföre emot det påståendet, att representationen under loppet af dessa 15 år icke gjort något för vårt försvarsverk. När man icke desto mindre beskylls för att icke vilja göra något ytterligare, att man motsätter sig äfven de billigaste, enklaste och mest behöfliga anslag i den vägen, så må det förlätas mig, om jag för min personliga del, med dylika siffror som de anförda för ögonen, blir något »misstänksam». Om vi fortfara att under ytterligare femton år på samma sätt som hittills bevilja anslag till landförsvaret, så är jag säker på, att vi år 1900 skola vara uppe vid 35 millioner i stället för att denna budget nu är 17 1/2 millioner. När man emellertid icke dess mindre påstår att vi, oaktadt hufvudtitelns utgiftssumma blifvit fördubblad, äro klenutrustade, tillåter jag mig att med detta faktum försvara den nihilism, som hos mig och äfven hos dem, som kanske förstå mindre än jag, vill göra sig gällande. Och jag vågar försäkra att, om man icke kan göra upp en tillfredsställande lösning af den på dagordningen stående försvarsfragan med oss gamla, icke lärer det gå med dem, som komma efter oss, ty de äro och blifva kanske ännu mer obevekliga än någon af oss äldre. Jag hade föreställt mig, att »erfarenhetens vittnesbörd» i detta så väl som i andra fall skulle hafva lärt vederbörande, att det är bättre att söka göra upp denna sak ju förr desto hellre på en gång än att då och då försöka med modifikation eller att komma med partiella lösningsförslag, hvars vidare fullföljande ingen af oss kanske får upplefva. Ty låtom oss tänka efter, huru de olika förslagen till försvarsfrågans lösning småningom utvecklats sig till ett sämre under de sista tio åren. Hvad fick man väl för de stora anspråk, som framställdes 1875? Huru mycket bjöds ej 1878? Hvarför kunde man icke taga detta? Hvarför antog man icke 1883 års förslag till och med med Andra Kammarans »modifikation»? Var det icke mycket mindre än det, som bjöds 1878? Jag är öfvertygad derom, att man aldrig hädanefter skall bjuda ens så mycket, som bjöds 1883.

Visserligen kan det finnas en möjlighet att också i år komma ett litet steg framåt; och hvad mig personligen beträffar skall jag icke motsätta mig äfven de högsta anslag, som nu äro ifrågasatta under 4:de hufvudtiteln, men jag försäkrar på samma gång att detta sker endast under den förutsättningen, att vi komma någon vart med lösningen af de partiella skatter och lindringsfrågor, som jag hoppas skola förekomma till behandling strax efter påsk. Det skall då visa sig, om och i hvad mån jag kan vara med om att öka anslagen under denna hufvudtitel. Det torde knappast vara tvifvel om, att de voteringar, som med anledning af olika beslut i frågor rörande 4:de hufvudtiteln skola verkställas, komma att ega rum, förr än vi sett utgången af afskrifningsfrågan, och det är just med afseende på den ännu ovissa utgången af dessa skatteförhållanden, som jag för min del vill

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

säga rent ut, att jag icke för närvarande kommer att vara med om ett enda af de nya eller förhöjda anslag, som här äro ifrågasatta.

Herr Lyttkens: Då denna enkla fråga kunnat gifva oss rätt att vidröra en mängd andra icke hithörande frågor, och då från statsrådsbänken gjorts början dertill, så må det ursäktas mig, om äfven jag inlåter mig något på bedömandet af anslagen å hela hufvudtiteln.

Då jag förlidet år vid remissen af statsverkspropositionen vågade uttala mig i den riktning jag gjorde, då jag i mörka färger, men dock med verkliga förhållandet öfverensstämmande, skildrade landets tillstånd i ekonomiskt hänseende och förklarade, att jag ansåg det landet icke kunde bära större bördor, än det redan hade, och för den skull yrkade på afslag å så mycket som möjligt af de för armén begärda anslagen, så var jag visserligen beredd på att vid denna riksdag få höra landets ställning beskrivas i ännu mörkare färger, ty tillståndet har sedan dess ännu mer försämrats, oaktadt förledet år var temligen godt. Min skildring blef då af många inom Kammarerna och äfven inom pressen hänad och klandrad. Men vi hafva i år vid behandlingen af spanmålstillarne hört så mörka skildringar öfver jordbrukets tryckta tillstånd, att jag nästan vågar säga att jag, som icke ser ställningen i för ljusa färger, dock tror att man gjort sig skyldig till någon öfverdrift. Men om ställningen blott är tillnärmelsevis så svår, som den af många beskrifvits, anser jag att man i alla fall bör så varsamt som möjligt bevilja anslag och dervid noga öfverväga, om anslaget är behöfligt eller icke, *eller om* det ej är allt för nödvändigt, det må uppskjutas, till dess bättre tider inträffa.

Det är väl visadt, att det finnes ett öfverskott i statskassan och att detta skulle vara ett skäl att bevilja de begärda anslagen. Mig synes dock detta öfverskott icke bevisa välstånd, utan endast att vi hafva för höga skatter, och att vi medgifvit förhöjningar i dem än under den ena än under den andra formen, såsom t. ex. när bränvinskatten höjdes, vi öfvergingo från kannor till liter. Som sagdt, det är endast ett bevis på, att vi medgifvit för höga skatter, och detta har jag alltid ansett origtigt. Och när vi nu på detta sätt beslutit om skatter, innan de verkligen behöfdes, så nyttjas detta sedermera såsom ett skäl mot oss, som vilja spara, under förebärande att några nya skatter behöfvas ju icke; tillgångar finnas ändå. Detta är följden, när man beviljar skatter, utan att de behöfvas, och beräknar utgifter, utan att verkliga behof förefinnas.

Men det är en sak, som med denna fråga står i nära sammanhang, och det är, att jag funnit att de, som yrkat bifall till Utskottets förslag i denna punkt, eller instämt med dem, som gjort detta, äro till största delen desamme, som vilja påföra svenska allmänheten skatt å lifsförnödenheter; från en ledamot på hallandsbänken till och med den ifrigaste skyddstullsvännen inom denna *Kammare*, alla äflades de att få instämma om bifall till denna punkt. Det är ett tillvägagående, som efter mitt sätt att se saken är origtigt, nemligen att ena stunden yrka på anslag under förevändning att medel förefinnas i statskassan, men andra stunden begär att få skatter än under en form än under en annan, än under form af skyddstull för en

eller annan näring, än under förevändning att befordra sedlighet, fastän från skattesynpunkt skatten varit mindre behöffig och mycket väl kunnat uppskjutas till andra tider, allt för att få öfverskott i statskassan som sedan kunnat åberopas för de kära anslagsfrågorna, och detta har äfven kanske bidragit till den ifver, hvarmed spannmålstullförslaget omfattades. Det är möjligt, att det blott ser ut så, och jag vill derföre icke absolut påstå, att det icke äfven kan hafva varit andra orsaker som medverkade till ifvern för mera tull. För min del är jag lifligt öfvertygad, att svenska folket icke kan bära större skattebördor än det haft hittills, och jag är äfven öfvertygad om, att vi icke i längden kunna bära dem, vi nu hafva. Detta gäller icke blott svenska folket utan hela Europa; dess folk kunna icke i längden bära dessa oerhörda militära bördor, som nu finnas i hvarje land. Och hvad skall följden häraf blifva? Jo, att folken utmattas, så att de icke kunna täfva med andra utom Europa belägna länders, som äro i detta hänseende lyckligare lottade. Det kommer att förorsaka antingen stora utvandringer eller gifva anledning till omstörtningar af så vidt omfattande och så genomgripande beskaffenhet, att vi icke på förhand kunna göra oss något rätt begrepp derom, och derföre vill jag äfven nu uttala en varning för att medgifva tillökningar af ena eller andra slaget på denna redan förut öfverdrifvet höga fjerde hufvudtitel.

Nu har man sagt, att dessa fältintendenter voro så nödvändiga och i krig oundgängliga, samt att kostnaden för dem vore så ringa, endast 27,300 kronor. Vore det möjligt, att man genom inrättandet af dessa platser skulle kunna åstadkomma några besparingar, vore jag villig att medgifva hvad Utskottet här föreslagit, men det är mycket tvifvelaktigt, ty det händer, att ju flere kockar man har dess sänre soppa får man. Det är visserligen icke säkert, att detta kan tillämpas här, men då jag icke är öfvertygad om att nämnda intendent äro så absolut behöfliga nu utan först i krigstid, anser jag också, att det kan bero till dess; och som jag hoppas på långa fredliga tider, är det ju icke nödvändigt att hafva dem i ordning och redan nu ställda på krigsfot.

Under öfverläggningen har här vidrörts skattefrågor och enskilda personers anor och hvad deras förfäder tänkt sig. Jag vill för min del icke inlåta mig på något dylikt; det vore att taga Kammarens tid för mycket i anspråk och att leda öfverläggningarna från ämnet, hvilka redan äro ledda något för mycket på sidan om den föredragna punkten; men när det säges, att svenska folket skulle utgöras af denna delen och icke af den andra, får jag säga, att jag anser svenska folket vara hela nationen, men när det är fråga om skatter, då är det landsbygdens befolkning, som merendels burit största tungan, och det är de, som oftast i nödens stund varit de mest villiga att bära skattebördan. Och när vi nu hört ledamöter bland hufvudstadens representanter tala för sparsamhet så väl i denna som andra frågor, hoppas jag att äfven öfriga stadsrepresentanter skola inslå på denna riktningen, men hittills har det varit desse af mindre skatter betungade, som varit mest benägna att bevilja skatter och utgifter. Om herrarne vilja gå igenom de senare årens riksdagsförhandlingar allt sedan nya statsskicket infördes — detta har jag gjort och dervid förtecknat de anslag, som vållat de stora utgifter, hvilka nu tynga den svenska nationen, och

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

hvilka nästan alla blifvit beviljade efter gemensam votering, — skola herrarne finna, att det är så ofantliga summor, som på detta sätt beviljats, att det är hufvudsakligen endast de genom gemensamma voteringar tillkomna anslagen som kommit vår budget att stiga till så stora summor som den nu visar, mot dem vi hade vid det nya representationsskicket införande. Det har varit Medkammaren och minoriteten i denna Kammare, som nästan alltid varit för att bifalla dessa höga summor. Först för en eller två riksdagar sedan lyckades det majoriteten i denna Kammare att tillsammans med minoriteten i Medkammaren, med hvilken den äfven alltid varit enig, göra en ändring härutinnan, och tiderna äro sådana, att det blifver nödvändigt att detta förhållande fortfar och att man kommer ifrån att använda ordet sparsamhet blott för sitt nöjes skull såsom ett slagord, utan att det blifver en verklighet, så att det icke endast är majoriteten i denna Kammare, som känner behovet deraf utan äfven minoriteten. Ty, mine herrar, betänken att, när landtbruket ligger under af bekymmer, stanna alla näringar; handlandena och industrien få icke någon afsättning. Vi hafva icke någon nämnvärd annan afsättning på utlandet än våra skogsprodukter, och denna källa afsinar med den allt mer öfverhandtagande skogssköfvingen. Hvad vi i öfrigt producera är för våra egna behof, ty om äfven en landsort exporterar landtmannaprodukter, så importerar en annan desto mera. Och om man på landet icke kan köpa något, så blir det icke heller för någon annan att sälja. Jag har väl hört talas om, att stadsborna hafva en mängd andra utskylder, som skulle tynga dem mera än de motsvarande å landet, men se vi efter i de statistiska tabellerna, finna vi, att de flesta socknar hafva fullt ut lika höga kommunalskatter som trots någon stad. Det finnes orter, der kommunalskatten uppgår till 10, 15 ja, ända till 18 kronor på bevillingen. Då säger man visserligen, att våra gårdar äro för lågt upptaxerade, men genom en föregående finansministers försorg höjdes egendomarnes taxeringsvärde, och med den makt, som lagts i konungens befallningshafvandes hand att utvälja ledamöter i pröfningskommittéerna, fastställdes icke taxeringskommittéernas beslut, utan tvärt emot de taxeringsskyldiges åsichter, höjdes egendomsvärdena nästan öfverallt. Men hvad blef resultatet? Jo, jag kan genom bankprotokoll visa, att egendomar icke kunna säljas till det nuvarande taxeringsvärdet, och detta har jag själf sett. Så har också varit fallet i min hemort. Då nu ställningen är sådan, att man med knapp nöd kan utvärda med de nuvarande bördorna, bäfvar jag tillbaka för hvarje anslag, stort eller litet, och jag kommer att rösta nej för hvarje förökadt anslag på fjerde hufvudtiteln, det må nu hetas vara nödvändigt eller icke, ty tiden är sådan, att vi måste motsätta oss äfven det nödvändiga för det nödvändigaste, som är att, der utan skada kan ske, bespara statsutgifter och detta kan bäst och lämpligast ske på denna hufvudtitel, som eljest hotar att växa oss öfver hufvudet.

Jag yrkar således afslag på Utskottets förslag och det begärda anslaget.

Herr Nils Petersson: Jag hade med anledning af de starka propositionsropen icke tänkt besvara Kammaren med något yttrande i

denna sak. Men då diskussionen nu antagit sådana dimensioner, anhåller jag att också få säga några ord.

Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet framhöll såsom ett viktigt skäl för bifall till Stats-Utskottets förslag, att det varit regeringens skyldighet att framhålla de brister, som i den nu varande organisationen förefinnas. Ja, det är gifvet, att från regeringens sida kan ett sådant yttrande vara berättigadt, men lika berättigadt är det af oss att säga, att svenska nationen icke har råd att bestå allt, som fordras, och som fackmän önska för försvaret. Han framhöll äfven, att ingen stat i Europa har det så dåligt ställt med försvaret som vi. Han nämnde särskildt Belgien såsom ett för oss tjenligt föredöme. Jag tror dock icke att vårt lands och Belgiens tillgångar rätt väl kunna med hvarandra jemföras, och för öfrigt får man rätta mun efter matsäcken. Hvarföre talar man icke om förhållandena i Norge; jag vet, att norska landtförsvaret icke på långt när kostar så mycket som vårt i proportion till folkmängden. Jag vill nu icke tala om Nordamerikas förenta stater, der denna kostnad är så godt som ingen.

Herr Statsministern sade, att indelningsverk och grundskatter nu icke trycka så mycket på jordbruket som på den tid, då de pålades. Deremot vill jag protestera, ty de tynga nu bestämdt mycket mera. Då utgjordes dessa skatter af in naturaprodukter och icke i penningar, såsom nu är fallet. Då behöfde jordbrukarne icke skuldsätta sig derför, men nu blifva de ruinerade och utarmade, emedan de produkter, som skola förvandlas i penningar, betalas så uselt, att det icke betäcker produktionskostnaden. Han sade vidare, att en ändring häruti icke kan ske på en gång utan endast successivt. Ja, det är möjligt, men nog är det orimligt att säga, att det skall ske på 30 år.

Beträffande den nu föreslagna afskrifningen af 30 procent af grundskatterna borde de hafva afskrifvits redan 1812, då beväringinstitutionen tillkom. Det stod i knektekontrakten, att inga vidare utskrifningar skulle ifrågakomma, men så ökades bördorna genom nämnda institution. Här har sålunda skett ett kontraktsbrott, och då hafva vi ingen skyldighet att utgöra de grundskatter, som innefattas i rustnings- och roteringsutskylderna.

Under det emellertid skatterna fortfarande besvära jorden, har man delvis beröfvat jorden dess förmåga att draga skatt. Så har man borttagit den fria bränvinsbränningen och belagt bränvinet med dryg skatt. Och huru hafva väl inkomsterna af bränvinet användts? Icke till byggande af jernvägar eller något för landet gagneligt ändamål, utan till ökande af tjenstemännens löner. Jernvägarnes byggande hafva i stället bestridits med upplånade penningar, hvilket förorsakat en konstlad uppstyltning af arbetslönerna, så att arbetarne nu hafva tre gånger så stora aflöningar som förr, under det jordbrukarnes inkomster minskats till en tredjedel af hvad de förr utgjorde, härtill har ock borttagandet af allt tullskydd för jordbrukets produkter bidragit.

Nej, det är omöjligt att jordbruket längre kan stå ut! Hans Excel lens Statsministern har påstått, att en öfvergångstid behöfves för grundskattebördornas aflyftande och att de föreliggande förslagen skulle förbereda en sådan öfvergång. Men genom att på detta sätt öka bör-

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

dorna blir följden endast, att vi ännu i trettio år få stå i afvaktan på rättvisa. Vi hafva fått löfte om en rättvis beskattning, när statsfinansernas ställning sådant medgifva, men då få vi heller icke plottra bort statens inkomster på onödiga utgifter.

Jag ber att till sist äfven få yttra några ord med anledning af talarens på göteborgsbänken nu åter upprepade förklaring, att han leder sina anor från jordbrukarnes led och att han därför förstår att göra oss rättvisa. Men jag fruktar att han, för att kunna rätt känna förhållandena, alldeles för tidigt lemnat jordbruket och skulle vilja rekommendera honom att återigen taga sig en kurs såsom smålandsbonde, på det han, som påstår sig så väl känna denna modernäring, ej må komma för långt ifrån modersförhållandena, ty hans ställning till dem påminner om när de gamle kommit på undantag och då börja blifva misshandlade af barnen. Jag anser hans påstådda härstamning från Smålands jordbrukare icke vara mycket värd, då han redan glömt huru förhållandena på landet äro.

Jag yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr Månsson: Jag har begärt ordet med anledning af yttrandet, att det vore lättare för dem som vore vana att bära bördorna att fortfara dermed än det vore för andra att bära dem. Det är mycket sant att man vänt dem, som bära grundskatter och indelningsverk att bära bördorna, hvilka i allt tyngre grad smugits på dem, så att man vet icke hvilket man bör mest förundra sig öfver: deras styrka eller deras tålmod att bära dem. Dessa bördor hafva så ökats under de senare generationerna, att den obetydliga lindring, som vid förra Riksdagen medgafs, är försvinnande liten i förhållande dertill och ej har mycket att betyda.

Genom de ständigt ökade utgifterna i statsbudgeten och genom Riksdagens beslut under det nya representationsskicket, genom tjänstemannaklassernas omreglering och löneförbättring och genom tillökning uti anslag på alla områden, har man kommit till en utgiftsstat så stor, att jag tror det vara på tid att man nu stannar. Man får väl icke beskylla oss, det svenska folkets representanter, för att vi äro tveksamma, då det gäller att sätta upp nya löneklasser och bevilja nya utgifter till nu ifrågakvarande ändamål. Det är visserligen någon lindring för de skattdragande hvad som föreslås, men det är också ganska betydande uppoffringar, som ifrågasättas; och om man närmare öfverväger dessa uppoffringar, som äro förenade med en utsträckning af den allmänna värnpligten, så får jag säga att lindringarne äro icke synnerligen stora och man vet icke, huru de kunna komma att gestalta sig med den reglering, som nu föreslås. Mig synes ock att detta förslag, såsom alla föregående, kommer att stranda. Hvad som här föreslås och som föreligger till vårt afgörande, det är inrättandet af nya löneklasser och nya tjänstebefattningar, och då får man icke, mine herrar, undra på, om vi icke kunna vara med derom. Jag tror mig icke säga för mycket, då jag påstår, att våra militärer, till det antal de nu äro, nog skulle med afseende å göromålen kunna hinna med mera än hvad de i verkligheten göra.

Hvad sjelfva saken beträffar, så har regeringen föreslagit till intendentsinstitutionen en tillökning af 10 nya tjänstemän.

Stats-Utskottets ledamöter från denna Kammare hafva ansett det vara tillräckligt med 5 tjänstemän. Det är, såsom herrarne se, en ganska väsentlig skillnad i de behof, som här äro erkända. I den ställning frågan nu har och med tanke på militärens nu varande göromål anser jag en så stor tillökning, som här föreslagits, icke vara nödvändig. Genom de ständiga ändringarna i försvarsväsendet har behofvet af ett större befäl tilltagit; dock tror jag icke att det är skäl att för närvarande tillstyrka hvad här föreslagits.

Jag anhåller följaktligen om afslag å Kongl. Maj:ts proposition och bifall till reservationen.

Herr Magn. Jonsson: Jag skall söka att fatta mig så kort som möjligt. Jag anhåller att få tillkännagifva att jag instämmer med Herr Carl Ifvarsson och tillåter mig yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Danielson: Herr Talman! Mine herrar! Med anledning af Herr Statsministerns yttrande, då han framhöll att det vore mera lämpligt att icke på förhand uppgöra en plan, utan handla efter omständigheterna, ber jag få nämna att detta kan jag icke gilla, ty derest icke en plan kommer att framläggas, som visar inom hvilken tid och på hvad sätt dessa orättvisa skattebördor komma att försvinna, så tror jag icke att Andra Kammaren kan antaga något härordningsförslag, ty nästa steg kommer väl icke att endast bero på Kongl. Maj:t, utan lärer utan tvifvel komma jemväl att bero på Första Kammaren, och då kommer det an på hvad Första Kammaren begär. Den kanske kommer att då begära så mycket, att vi icke mäktas gå ut med det.

Herrarne veta alla, att om bondeståndet 1809 kunnat än vidare i blott några få dagar motstå de kraftiga öfvertalningsförsök, som gjordes, så hade vi aldrig haft denna tvistefråga. Då hade all jord varit lika beskattad. Men de läto sig bevekastas af tomma löften och vi veta alla att de icke blifvit hållna. Det är icke full trygghet att fästa sig vid hvad som i detta afseende personligen uttalas af en eller annan af regeringens medlemmar, huru högt man än är villig erkänna dess redbara åsigt, ty förhållandena kunna förändras. De äro icke odödliga; och de kunna äfven finna sina höga tjänstebefattningar tröttande och derföre draga sig tillbaka, och man har derföre icke den säkerhet, som är af nöden i en sådan fråga. Hans Excellens häntydde på dem, som understödt 1883 års förslag. Jag får säga att jag har icke i dess helhet understödt 1883 års förslag, som nog är bekant. Jag tror icke heller nu, att det skulle gå, om det komme igen, men jag hysar den uppfattningen, att man kunde göra sådana förändringar i 1883 års förslag, att Riksdagen kunde snart nog lösa frågan. Jag har icke, med hvad jag i dag yttrat, framhallit att 1883 års förslag bör komma i sin helhet åter eller jag vill vara med om att genomdrifva sagda förslag oförändradt. Herrarne veta allt för väl, att 1883 jag i den mån jag kunde sökte framkalla bland åtskilligt annat äfven den uppfattningen, som gick ut på att den då afsedda stamsoldaten skulle få längre tjänstetid och den ärliga rekryteringen således blifva mindre. Det är således under förut-

*Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)*

Angående
förhöjning
af anslaget till
intendenturen.
(Forts.)

sättning af ändringar i sagda förslag som det kan vinna understöd. Den stora fördelen hade dock 1883 års förslag, att dess grunder voro fotade på rättvisa, och frågan förelåg i sin helhet till lösning. Jag slutar med det uttalande att, oaktadt jag hyser mycket stort intresse för skattefrågan, kan jag icke taga hvilka vilkor som helst. Förr få väl Sveriges jordbrukare, som hafva försvars- och skattebördorna, dragas dermed en tid ännu för att se tiden an. Jag skulle verkligen vara orättvis, om jag icke skulle tillerkänna Hans Excellens den tack, han är berättigad att erhålla för sitt sanna nit om skattefrågan, men hvad jag sagt och vidhåller är, att en ordnad plan måtte uppgöras för skattebördornas afluftande så fort ske kan och i sammanhang med försvarets ordnande.

Herr Wieselgren: Det är blott ett par ord jag anser mig böra gifva den ärade ledamoten på smålandsbanken. Jag svarar honom nemligen med att anföra ett gammalt ordspråk: »Släkten är värst».

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena framstälde Herr Talmannen propositioner så väl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag å densamma och bifall till Herr Carl Ifvarssons m. fl:s vid punkten fögade reservation. Och fann Herr Talmannen den förra propositionen hafva blifvit med öfvervägande ja besvarad. Då votering likväl blef begärd, uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Stats-Utskottet hemställt i 1:sta punkten af Utlåtandet N:o 10 a,

röstar Ja;

Den, det ej vill,

röstar Nej;

Vinner Nej, har Kammaren, med afslag så väl å Kongl. Maj:ts förevarande framställning som Utskottets förslag, beslutat, att anslaget till generalitetsstaten skall vid oförändradt belopp, 126,265 kronor, bibehållas.

Voteringen, i vanlig ordning verkställd, utvisade 54 Ja och 147 Nej; hvadan beslut fattats i öfverensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Den vidare föredragningen af det föreliggande betänkandet uppsköts till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt derom utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.